

CASTOR MENDEZ BRANDON

N.º 801

FRANGULLAS

1910

IMP. "LA EDITORIAL,,

ORENSE

ACADEMIA
EGA
UÑA

9

a

REAL ACADEMIA
GALEGA
A CORUÑA

269

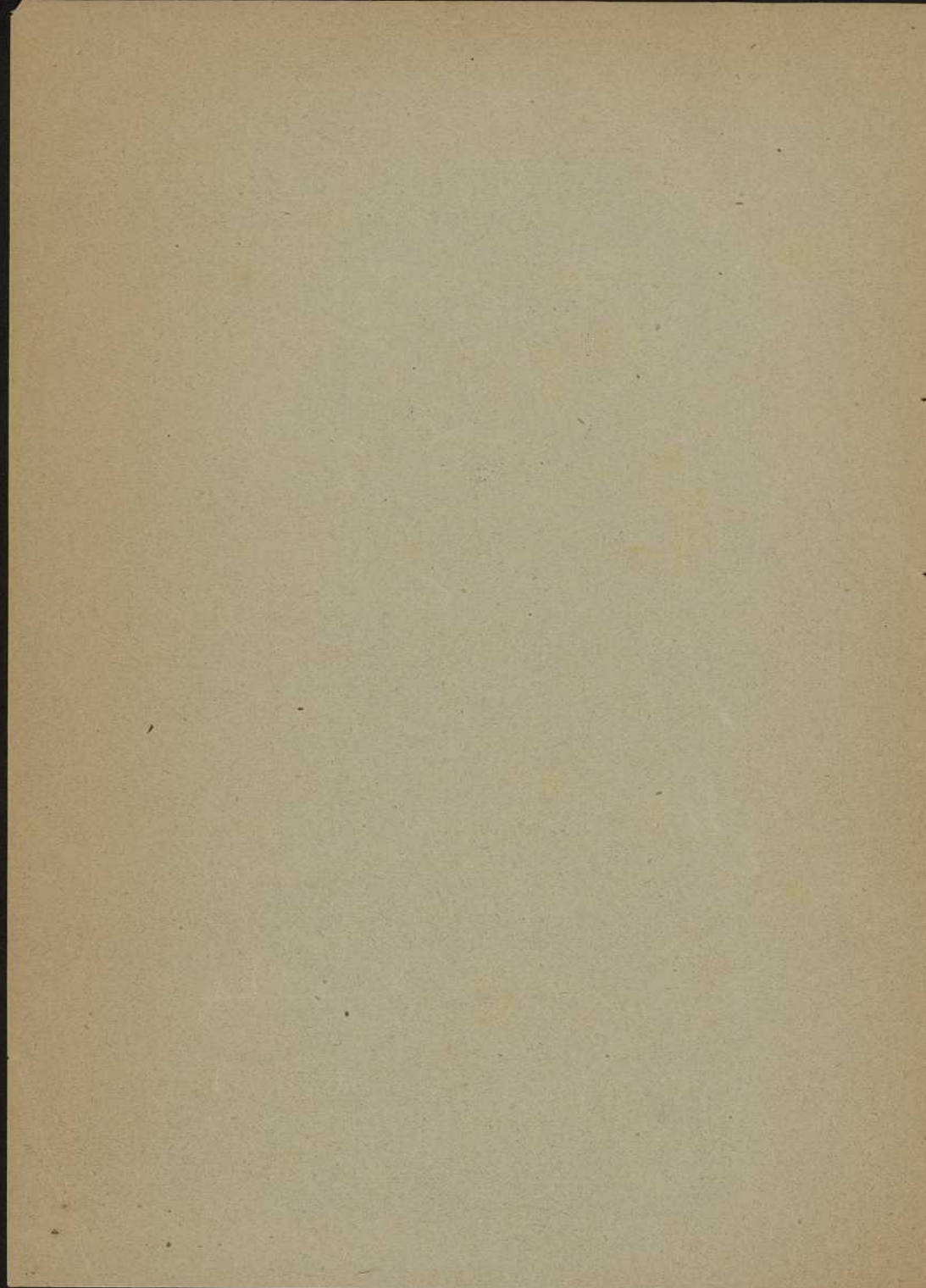
Biblioteca

A la Real Academia Gallega
ga

El Autor
ES

Celanova Octubre de 1910

CASTOR MÉNDEZ BRANDÓN

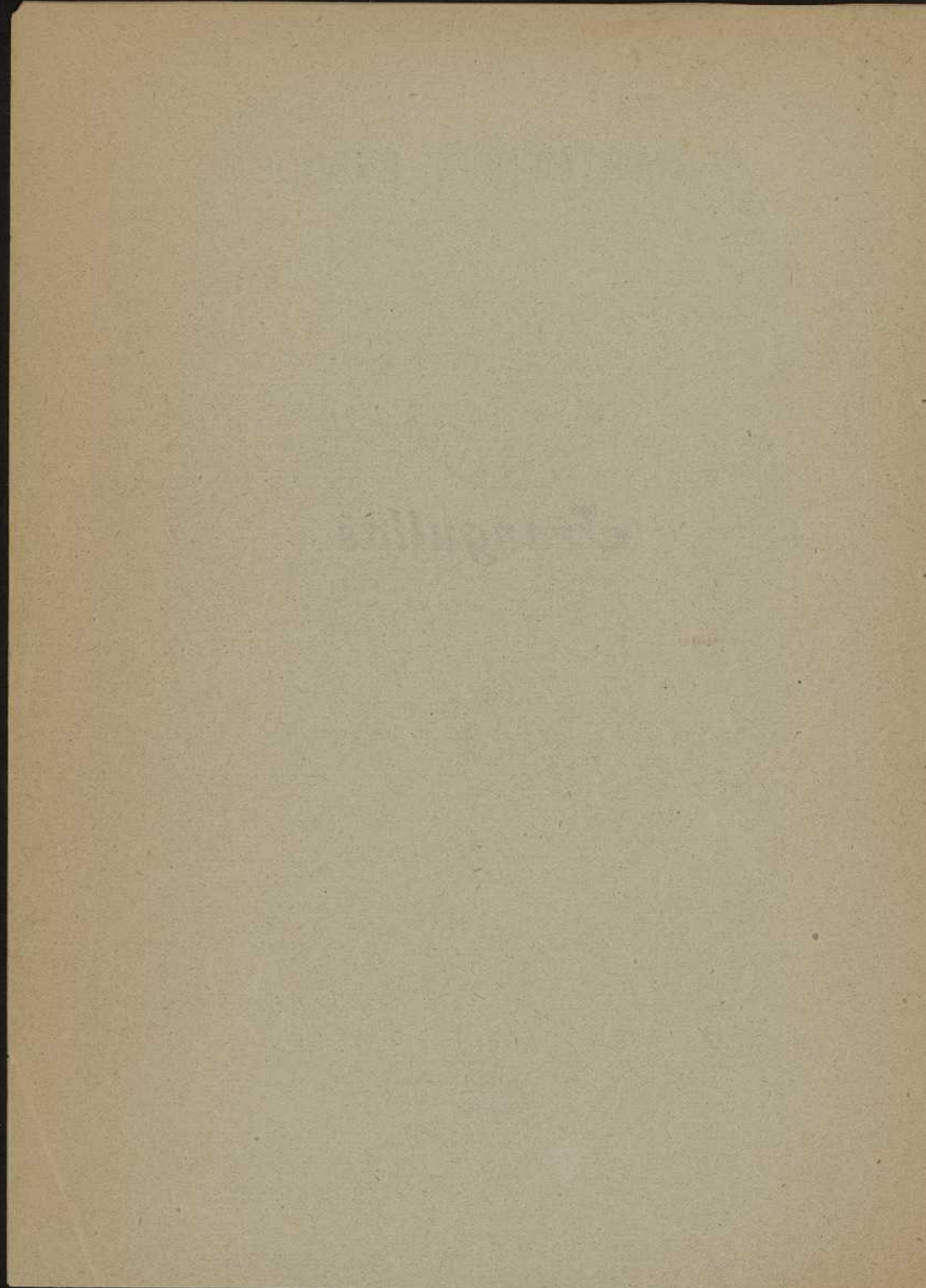
Frangullas

1910

IMP. LA EDITORIAL

ORENSE

Cendras d'os Páis amados, qu'eu relembrei con pranto
n'o corazón y-ós ollos, cando á escribir nacín;
Sombras d'aquiles Vello que me quixeron tanto,
vinde amorosas, vinde!... vinde volzer por min.

Cando apañar debía d'a sazoada froita
s'tes comezase a tempo séus cédidos a facér,
véxome case un vello y-en despeitada loita
co' que por mais que fago é fago .. ¡non pode ser!

Pro nin por eso á brega constante e fadigosa
reñuncio por agora, que alenta inda a ilusión;
conto con vos Cendriñas, conto co'a axuda vosa;
conto co'as ánsias nobres, d'o rexo corazón.

Vinde queridas vinde ¡Chegade paseniño
y-o peito m'envolvede n'o manto d'a piedá;
dáime a mauciña, dáime! cal cando era eu meniño
y-o Reino me guiade, ónde a Poesía está.

Que si non chego a tempo pr'a lle arrincar favores
ésa Deidade esquivá para outorgar seu don,
vosa compañía sempre m' ha precurar d'as frores
d'o seu xardín espréndido, algun presente bon.

Vou póis Cinsiñ as Santas, por vosa mau levado
d'ise verxel frorido husmeare hastr'ós rincós;
si teño sorte agora, si fose afertunado
y-en carabél tópase, xa oferto queda a vós.

IMPEÑITENTE

Fai un ano ben comprido
que revoltas dando o Demo,
pr'a facer unha d'as suas,
escolleume a mín de nécoro,
meténdome o frús n'o corpo
de qu'entendia de versos,
cando en toda a miña vida
nin un verso ouvera feito,
y-a vida miña n'é curta,
pois vou sendo un vellouqueiro.

Coma con zoquiños novos
d'o trinke, e novo fatelo,
pol'as festas estreando
toupan de fonchos os nenos,
estralaba eu de contente
cando os corenta xa feitos,
riba de brancos papêres
escarabellando a éito,
foron saíndo de presa
uns ringuilós pequeneiros,
con desfogo bateados
c'oa pompa e nome de «versos»,
pro que d' eso íles non tiñan
pol' as contas, nin o cheiro.

A pubricalos tentóume
o Diaño c'os seus consellos.

¡Nunca tal cousa eu fixera!
poil'o pago foi compreto;
índa m'escoce uxe o lombo
c'oa palliza que me deron.

Tantos páus en mín caíron
des que os despalléi n'os ventos
d'a opinion que sempre azoutan
sin piedade nosos féitos;
tantiséma foi a bulra
que as xentes díles fixeron,
que dende'enton congoxado,
de remordementos cheo,
non tiña xiquera folgos
pr'a me mirar n'un espello,
(hastra de topar c'oa cara
paresce que tiña medo,)
nin ansias de me deitare,
nin por erguerme deseyos,
nin tiña paz pr'a dormire,
nin consolo, nin sosego,
furtándome hastra d'a sombra
e fuxindo de min mesmo;
o fin, non tiña día a modo,
nin tiña xa, noite a xeito.
Si contas tiña con ele
paguéillas d'abondo o Demo.

Leútoire, e ben; de seguro
que haś dicir pr'os teus adrentos:
si tanto a páus te mallaron,
si tanto a bulra fixeron

todos cantos te conecen,
y-ós amigos os primeiros,
(que a amizade meu amigo
non perdoa certos feitos)
por te metere arrichado
a espigar n'os campos ermos,
d'o teu muchado miolo
n'o que nos nascen nin fentos,
canto e máis as meigas froles
que xentiles froleceron,
n' esa frora esprendorosa
d'os nosos vates gallegos,
parésceme a min que agora
non volverás a facelo,
y-ós pauciños que atrapache
hanche servir d'escarmento.

Parés que t' estou ouvindo
leutor falar d' iste xeito.

Hay cousas que non s'entenden
nin espricándoas mesmo;
pro éche o caso leutore
que nádía n'o mundo é prefeito,
y-éu tampouco o son, meu ánxele,
por máis que deseye selo.

O caso é, sin dar máis voltas,
nin andar con arrodeos,
pois si s'atravesa un ñudo
ou deixalo óu desfacelo,
o caso é leutor amado
pois eche o caso qu'... (tremo,
arastoras como treman

os condenados n'ó inferno;) eche o caso... (áy! que vergoña de contalo agora teño! y-éso que limpéi a y-alma confesándollo xá o Crego!) éche... éche... (¡asús! que frema se me puxo no gargueiro!)

¡Ejen... (va pur Dios!) e o caso amadó leutore egrexo, que... volvin, volvin pecare! son un sinvergonza: séino; ¡perdón! ¡perdón! n'ei volvere! n'ei volver tras d'os loureiros, pr'a non topar cal d'a y-outra co'aquela vara de freixo, que tantismos cardenales m'aseñalóu n'os lombelos!

Pro... pr'axuntar esta broza de maraballas e beldros, úneas prantas que medran n'ístes meus campiños ermos, pasei por longos traballos sin folgar meses inteiros, aunque os mais d'íles folgando s'ei dicir verdá paséinos, pro n'ó cabo sudéi moito pr'a precurar algún grelo, antre tanta maraballa, y-antre tantisemo beldro eiquí y-alí despallados ¡n'ístes meus campiños ermos!

Si como dí un meu veciño

o mal agora está feito,
que por voltas que ll'un dea
si está de Dios ha de selo,
outra vez vou cubizoso
tras d'o xarabe de freixo,
que si ten o incoñente
de me rachár o pelexo,
tamén escorrenta a podre
que m'enferruxa o cerebro
d'a cabeza, que o coitado
de ferruxe está recheo.

—
Leutore! a teu bon xuicio
meu probe espírito encomendo,
si che non praxe íste libro
que o teu esame someto
pleña en min, hastra crebare
tod'ós páus d'un rebolledo!

Céibamos riba d'o lombo
sin piedá nin miramentos!

Non me déixes oso sano
nin n'o seu sitio un artello.

Si d'esta salio e non morro
dende agora un xuramento
che, fago, de non volve-e
máis téimas a ter c'os versos.

Melióribus annis

¡Xuventude! dourada Xuventude!
que te fuches deloíndo tan axiña,
déix' amante ésta probe musa miña,
que d'os feitizos teus, cante a virtude.

¡Alborada xentile! a xente nova
d'un mistereoso fogo enches as veas,
que lostra e doura a éito esas cadeas
que apreixados n'os teñen contra a coba.

Fuches espello ti de limpa lua
lumiñoso encadrando o meu sembrante,
n'uns tempos que fuxiron o istante,
lembro eterno deixando d'a lus tua.

Fuches a meiga ti tan feiticeira,
que n'un berce purisemo arrulando
meus sonos de meniño, ías fiando
n'a roca d'o pracer a vida inteira.

Fuches Fada con mimo gasalleiro
despallando pr'a min tanto feitizo,
suso o corpo... ¡que feito está un canizol!
suso a y-alma... ¡que feita está un bulleiro!

N'ó alegre tempo teu d'a vile loita
que empenzoña esta vida tan amada
nunca a noxa provei, nin pindurada
n'ó álbore d'ó mal eu vin a froita.

Choutando e rindo sempre n'ó teu seo
sin coidar d'ó mañán mataba as horas,
que fuxían cal rulas voadoras,
deixando o corazón de encantos cheo.

.
D'ó pasado eres ti a lènda miteca,
sorridente xardín n'ó que a alma inquieta
voaba cal toliña volvoreta
a seu xénio e pracer sin medo a criteca.

Nunca anubrados foron os teus ceos
por nubaxes nin tréboas de tristura;
fuches a fonte limpa d'a ventura
y-ó maniál costante d'os recreos.

Fuches alento, forza, jéralo todo
n'esta vida! ¡Ouh dourada xuventude!
Tenra idade d'os soños, d'a saúde,
d'as ledicias que agora hachir non podo!

.
Pouco a pouco o teu ceo esplendoroso
n'ó que a estrela idyal d'ó amor locia,
croberto foi c'a trévoa sempre empía
d'ó delór que firíunos alevoso.

Pouco a pouco ían vindo as negras mágoas
que teus brancos cendás rachando a éito
tan de presa limparon o meu peito
d'o fogo aquíl que escorrentaba as bágoas.

.....
Xá desfeitas quedaron as guirlandas,
muchados os cravés, sin follas as rosas,
d'esas xentís coroas que amorosas,
tua testa virxinál cinguiran brandas.

Mirradas ou carrombas son as frores
que fermosas nasceran n'o teu horto,
parecendo iste agora un campo morto,
n'o que as cendras so fan d'os meus amores.

.....
O alembrarme d'os tempos en que cando
cal metóuro pasaches por o ceo
d'a triste vida miña, aínda creo,
espaventár o dor que vas ceibando,
n'o rexo corazón co'a tua ousencia:
collo alentás; reúño as enerxías,
pr'os beizos che bicar cal n'outros días...
¡Soño van! ¡Non dou co'iles! soa esperencia
volve estonces batér n'as miñas portas,
redobrando arrufada os seus lamentos,
que se perden n'a presa con que os ventos
amouzan d'a ilusión as follas mortas!

.....
Só me crobe hoxe a mín o peito doente

co' seu doce tristor malenconía,
¡quen soubera poñelo en sinfonía
pr'a consolo d'o mal que agora sente!

¡Xuventude, fuxida d'os meus membros
e morta xa pr'a sempre n'a miñ'alma,
deixa a musa que vogue oxe n'a calma
d'o piadoso mar d'os teus relembrós!

Á MIÑA SOBRÍÑA É AFILLADA CLOTILDE ROMÁN MÉNDEZ

Como esas estreliñas
de lus tan pura e cándida
qu'en crara noite fúlxidas,
xentiles ves brilar,
así inocentes locen
n'os ceos sempre lóbregos
d'a vida, os anos prácidos
d'a nosa tenra edá.

Si así como nos vemos
os seus corpiños lúsidos
que fixos n'o alto inmóviles
tembrando sempre están,
a vós tamen lle ouvísemos,
cen mil subrimes cánticos
pr'a nos hastra oxe incónitos
habíamos de escoitar.

¿Qué fan as estreliñas
que n'esa inxente bóveda
con tan brillantes párpados
se ven parpadexár?
Deténdose un a ollalas
en ledo amor purisemo,
e un pouco melancónicas,
seguro vélas há.

Contentes a seu modo
brincando están sin trégola
n'os brazos doces, únecos,
da sua amante Nai,
d'a sabia Natureza
que fáilles festas íntemas,
descontra o seo tépedo
coidando de as chegár.

—
Seriádes así os nenos,
si os anos legres, máxicos,
d'a vosa idade anxélica
locisen sin cesár,
brincando sempre puros
y-amabres com'ós ánxeles,
como as estrelas cándidas
n'o seo maternal.

* * *

Amores tan puros
qu'eu tiven de neno,
¿Pr'ond'é que fuxistes
voando lixeiros?
¿Pr'onde foron aquiles sonños
soaves e tenros
que arrulábanmea y-alma n'un berce
d'o qu'eu non me erguía dormido ou desperto?

¿Amores, amores!
chorados d'un tempo,
que fôise pr'a sempre
xa máis nunca vélo!
¿Cara a donde collestes de presa
desaparecendo,
que por máis que seguín vosa sombra
de día e de noite con vos non tropezo?

¿Porqué me non veñen
agora o alento,
aquiles sospiros
d'un ánxel que meígo
y'amoroso, suas aás douradas
en min abatendo,
marmullaba melosos e brandos
n'os tenros oídos con máxico verbo?

¿Porqué non os topo
si tanto os axexo?
¿Porqué de min cabo
xa nunca volveron?
¿Porqué qu'óxe de aquelas ledicias
me resta só o lembro
que se vai deloindo antre a trévoa
cada hora mais negra d'a inxuria d'o tempo?

—
¿Porqué as rapaciñas
que sendo en pequeno
con lindas olladas
meigábanme o peito
si as alcontro en camiño e meus ollos
contra elas rem-xo,
para mín nunca agora han de ollare
cando eu para ollalas con forza os espremo?

—
.....
.....
Eiquí moi a rentes
a meu caron mesmo,
parés que me acena
cativo un espello,
y-o collelo de presa antre as mans,
tembrando de medo,
co'a verdá que inxuriosa me afrixe,
dín logo o ver prata, n'a cõr d'os cabelos.

A FESTA D'O SAN TROCADO
(Chamada en Celda-nova "a festiña d'os rapaces,,")

¡Tantos anos desandare
pr'a volver o San Trocado.
¡Quen poidera!
d'a festiña a desfrutare
coma cando atolandrado
nenó un era!

Aínda penso mesmo agora
romaría tan amada
t'estar vendo,
cal si por milagre fora
cara aquela edí pasada
me volvendo.

O gaitero de Penalta,
méiga gaita alí soando
tenramente,
mentramentes ri e salta
n'o turreiro choutos dando
louca a xente.

Os culéiros cheos de froita
que aliñados en ringleira
cal soldados,

espertaban rexa loita
n'os meniños co'a denteira
d'os coitados.

As rosquiñas que un ichavo
nos costaban e n'os ollos
puñan fogo,
d'as que un era tan escravo
coma é un probe d'os piollos
deica logo.

.
Tempo andado xa levamos
e índa o lembro vay n'os osos
cando en riolas,
as merendas alí ibámos
a facer tod'ós mocosos
d'as escolas.

Co' a cubiza mais larpeira
mercabámos todo canto
posto a venta,
nos deixaba a faltriqueira
ben infrada pr'a ir o Santo
far a enchenta.

Xuntas todas a pidincha
pr'a n'un ano o peto enchere
de cadelas,
a barriga ter logo íncha
y-a bursiña, mucha vere,
xa sin elas.

.
N'as veciñas carballeiras
longas pándegas d'avesos
rapaciños,
fan alí cabo as siveiras
antre os toxos y-ós codesos
ledos niños;

—
percurando un canto a xeito
n'as caéiras, fresco, brando,
limpo e xusto,
pr'a estumbarnos cal n'o leite
y-a merendiña ir papando
ben y-á gusto.

—
Xa a pracér o niño e solos
un manté cobria as erbas
de boa estopa
pr'a poñér enriba polos
froita e peixes en conserves
prato e copa.

—
Todo enchia unha saqueta
que gardaba o fondo aínda
quéixo e roscas
pr'a mollár ben a palleta
traíse un viño!... que n'os guinda
coma moscas.

—
Antre groma, e chirigota
vai collendo suas vías
todo aquilo,

¡sin d'o viño quedar gota!
nin andar con retesias
pr'a bebelo.

Toupabámos co' as farturas
gullipando coma bobos
acotío.
hastra afroxál' ás costuras
d' os fatelos feitos novos
con bó fio.

Xogabámos logo ós poucos
pr' a encostados n' o chan vernos
a remuiña,
volvendo choutár cal loucos
o co' a man un a outro erguernos
moy axiña;

reblincando y-á porfia
sin deixarmos un momento
d' ir e vir;
de maneira que un vivia
n' unhas ho'as mais qu' en cento
sempre a rir.

O aquelár tan ledas mesas
pr' ós paxáros que hay n' a ombría
non ser menos,
viñan logo e ¡con qué presas!
a xuntar a sua leg ía,
co' a d' os nenos.

En concertos ferve o vento
por cantar todos a coro
concordando,
ó parleiro seu acento
co' aquíl noso tan sonoro,
todos piando.

—

.
Esa tarde tan lembrada
consomia un n' aquíl nío
case enteira,
y-armabámos rebumbiada
pr' a apagar o cramorío
d' unha feira.

—

Xa que s' ía o Sol deitando
tod' ás pândegas de nenos
n' o turreiro,
atopábanse beilando
com' ós mais, pr' a non ser menos,
qu' ó primeiro.

—

Ía estando frolecida
certa pranta que a alma aroma
d' os pequenos,
churumándolles a vida
cando n' o seu peito asoma
xa de nenos.

—

Cada un sua noiva tiña
anqu' erámol' os mocosos
d' as escolas,

y-arrimábas' éla axiña
pr' a poñernos moy mimosos
às parolas.

¡Quen poidera aquelas dôces
melodías atopare
que un cantaba!
as tenriñas, meigas voces
que un sabía estonces dare
cando amaba!

O cheirume recendente
qu' esprendían esas frores
fóise indo,
e deixóunos d' il samente
grato alembro que antre as dores
vay fuxindo.

¡Cantos anos un daría
d' esta vida condenada
si a contentos
lle soasen oxe en día
cal n' a edá qu' é tan chorada
seus acentos!

Eso xa non pode sér;
si non pode ser non é
si un s' empeña,
temos logo que coller
iste tempo en que se un vé
como il veña.

.....
Camiñábamos contentes
noite pecha cara o povo
cansos xá,
as cantigas co' as mais xentes
entoando o cantar novo
y-ó á-la-lá.

—
¡Que copriñas loumiñosas
pondo n' elas tantas meles
tanto amore!

¡Que neniñas tan fermosas!
e que tempos ¡ay! aqueles,
tan sin dore!

—
¡Que tristuras congoxadas
pr' aleixarnos logo d' elas
un sentia!

¡Que cariñas alongadas
co' a delór de xa non velas
hastra o día!

—
¡Que mimiños! ¡que tenrezas
se trocaban montoadas
cand' o fin,
o virar und' as cabezas
longo adiós so co' as miradas
xa n' os dín!

.....
Cand' ó lar o fin chegado
noso corpo era moido
de tal xeito,

qu' esmorente e derranchado
despromábase vestido
sus' o leito,

Hastra vir a nova aurora
toda a noite xa n' un sono
s' ía inteira,
a soñar c' a encantadora
que chamábanos... ¡seu dono!...,
¡feiticeira!

.
¡Tantos anos desandare
pr' a volver o San Trocado
quen poidera,
d' a festiña a desfrutare
coma cando atolandrado
nenos un era!

SUNT LACRYMÆ RERUM

¡Campana d' o Relóx de Celda-noval,
¿pr' ónde foi aquíl triste teu acento
que n' o peito batía tan adrento
cando as cendras amadas ían pr' a coba?

¡Campana d' o Relóx de Celda-nova!
¿que se fixo d' aquíl teu dondo acento
qu' enchía as nosas véaz de contento
facendo reblincar a sangue nova?

Fúches araldo tí de tanto adoito
como anubrou os ceos d' esta vida,
co' eco forte d' a tua voz doída
¡canto dor despallabas!... ¡canto loito!

Fuches araldo ti d' as alegrías
que o peito regalaron: fuches dona
cabal d' o noso espírito; tua sona
foy tan grande cal ti a merescias.

Tan doce e prateado era o teu suon,
fería de tal xeito o noso oído,
qu' en tod' a miña vida ouvin suído
tan a rentes rouzando o corazón.

Gardabas ti n' o seu o dobre encanto
d' espertár as legrías mais ditosas
con leda, linda vos; y-as penas nosas
moy branda compañar con triste pranto.
;Como recordo aínda aqueles días
en que os teus repeniques faladores,
n' o noso espírito viñan tentadores
marmullár teiticeiras melodías,
n' as vísporas felices d' o San Roque,
d' as Marzas, San Bastián y-a Encarnación
que aloucados c' os ecos d' o teu suón
beilábanos o corpo a cada toque!

Nos esquezo tampouco
cando c' os mais rapaces posto os piques
a quen facer millor os repeniques
mallaba co' badallo en ti cal louco.

Dichenos sempre a dita mais comprida
!Nosa meiga campana!
escorreutando as m goas d' esta vida
co' aquela vos tan limpa e soberana.

Pro ¡ay! que como dixen fay un pouco,
dobre acento gardabas n' o teu seo;
si cantaba indo un ánxel cara o ceo
¡cantos mortos chorou teu suono rouco!

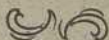
¡ando a morte firiu
meu peito en seus amores mais queridos
compaña lle fixeron teus xemidos
os meus doentes áis; n'un se fundíu

co' teu o meu lamento, y-é moy xusto
si ríches é choraches ¡ay! comigo,
te queira com' ó mais leyál amigo
que con nos chora e rí pr'a nos dar gusto!

.
¡Campana n' íse enton xentíl soando,
nosas penas e grorias compartindo,
¡pr' onde o eco se foy, meloso e lindo,
qu' espertaba aquíl teu xemido brando?

—
O choco suonas xá; d' aquíl tanxido
qu' encanto nos 3 foy so resta o lembro,
y-ante a ideya de o non ouvir eu tembro,
porque o teño por sempre xa perdido!

¡Campana trimbadora
que as frebas amuchadas d'o meu peito
tantas veces tembrar fixeche a eito,
nos' alma é debedora,
d' eterna gratitú leyal amiga,
e d' antre as grorias tuas, a primeira
é pr' a vós prañideira
que así chorou por tanto nosa obriga!

* * *

No Convento d' os Frades
de Celda-nova,
cativiña campana
que alegre soa
pica e repica
pr' a que s' ergan os nenos
e van a Minsa.

—

De mañan contr' as sete
deixa ouvir toques,
espertando os meniños
pr' a que reloquen
poil' a coitada
sin se dar conta délo
féndelle a y-alma.

—

:—«Priguizán, vaite erguendo :
—parés decire—
:—deixa o sono qu' é malo
tanto dormire;
vótate fora
d' o leiteño amoroso
vente pr' a escola»—:

—

Os pequenos tembrando
y-aterecidos,
pois un gris anda solto

qu' éiba os osiños,
érgense logo
d' a carriza que os crobe
limpando os ollos,

Co' Catón y-o Silvario
baixo d' o brazo,
e mais mortos que vivos
chegan os cráustros
onde unha ringla
fai con iles un Frade
pr' a entrar n' a Minsa.

D' arrudilla e formados
óuvena os nenos,
sin desvial' a vista
d' o lombo o Crego
pois d' o outro modo
venlles tal lombeirada
que os deixa tolos.

Contr' as oito xa volve
c' os repiniques,
«a Cadela d' os Frades»
como por chiste,
nembran n' a Vila
des que así a batearon
tal campaña.

Chama agora pr' a escola
pr' a leución chama,
estodeada n' a víspera.

de mala gana,
¡quen a soubera!
pr' a coma un papagayo
ceibala inteira.

Xa n' a xaula o paxáros
¡cal rendê o tempo!
¡como duran as horas
que pasan drento!
¡Canto ela tarda,
en soár pr' a xotalos
a condanada!

A cad' hora coidando
sentil' o toque,
que lles dé a libertade
parésille que ouven;
en vindo á hora,
os paxáros d' a xaula
piando voan.

As mortás bateladas
que a y-alma fendén
d' a «Cadela» que tola
latrica as seté,
¡como resoan
n' o peitiño d' os nenos
en vindo a hora!

O sospiro mais brando
d' a doce brisa,
ôu o canto que a rula

céiba antre as silvas,
non van a y-alma
mais direitos qu' agora
vay a campana.

San toliños choutando
tras d' a merenda,
parolando uns c' os outros
cantan ou berran,
d' o xogo escravos
hastra que a cadelina
volve a chamalos.

.
.
D' a «Cadela d' os Frades»
eu ben me alembro,
a min ben me chamaba
cando era neno.
¡Canto me fixo,
reloucar n' outros tempos
c' os sens latricos!

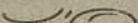
¡Quen poidera toparse
n' aquíl estonces,
y-a «Cadela» volvere
chamar por nose!
¡Ay! ¡que monadal
por o bolo ise croque
calqué trocaba!

¡«Cadelina!»! óuvote hoxe
tan indifrente,
como podo arastóras
ouvir chovere; -
¡ay! quen volvera
reloucar c' os teus berros
miña cadela!

Coma min esdeñosos
diante a ti pasan,
moitos mais que de nenos
roubache a calma,
¡ay! quen nos dera
reloucar c' os teus berros
nosa Cadela.

Cantas raibas y-ánoxos
diches a éito
os que nin pr' á ti ollamos
ora de vellos;
¡Nosa Meiguiña!
¡Canto un dera e volveses
chamarnos inda!

¡Tempos, tempos! ¡que axiña
pr' a nos fuxistes!
¡Como ouvindo eses toques
xunto a nos vides!
¡Cantas lembranzas
ese suón trai envoltas
d' a edá dourada!

SAUDADES

(DENDE MADRÍ)

Airiños de Celda-nova
qu' enfeitizástesme o peito,
acariñándome a y-alma
co' voso sesurro meigo,
cando arrulastes mimosos
meus soniños de pequeno.

N' as vosas aás envoltos
meus amores froleceron;
miñas ditas ourexáronse
á calór d' o voso alento;
meus sospiros churumados
feron pol' o voso cheiro,
y-as conversas namoradas,
cheas d' encanto e mistéreo
que saían cubizosas
d' os meus tembrorosos béizos
pr' aloumiñar a meiguíña
nena d' os meus pensamentos,
si dolces n' o seu ouído
soaban todas a éito,
si as escoitáu encantada
como quen ouce concertos,
formados con brandos píos
de paxariños parleiros,

vos lle dabádes á gracia
y-a dolzura d' os acentos,
y-aquil tono tan morniño
gasaloso e falangueiro,
n' os vosos brazos dourados
o meu espírito adormendo.

¡Airiños de Celda-nova,
cantas venturas vos debo!

Cantas veces meus airiños,
¡cantas! vos botéi de menos,
n' estas terras castelanas,
n' estes tristes. . longos! ermos,
que non teñen arboredas,
nin marmulladores regos,
nin téñ froliñas cheirosas
cal n' a nosa terra temos,
nin as véigas salpicadas
de chórimas e martelos
como están as estreliñas
esparexidas n' o ceo;
que non téñ erbas ni nosás,
que por non téñ nia téñ fentos,
nin téñ úces, nin silveiras,
nin carpazas, nin codesos,
pr' a ir anitre íles cantando,
pr' a choutár anitre íles ledos,
a correr uns tras d' os outros
com' os louquiños d' os nenos;
que non teñen as fontañas
de soave e limpo espello,
pr' a desfrutades d' a gloria

de vos recreare vëndovos,
e pr' a temprar vosa sede
suas craras áugas bevendo,
como tendes n' a Galicia
adourada dos meus lembros.

En Castela meus airiños
vosos irman; morren secos.

Cando airiños volveredes,
¡cando! a cheirumarme o alento
y-á me regalar o ouído
co' voso canto fadeiro;
cando volveredes prácidos
dolzorar meus pensamentos,
arrincando a este coitado
d' a goldra d' iste lameiro
de crebantos e de penas
que o tén posto tan cañento,
y-er que lonxe d' a terríña
s' atuou xa dende nenó;
que mentres que vos non sinto,
que mentres que vos non vexo,
¡cantos aies me roubades!
¡cantas veces vos relembro!
¡cantas, cantas! vou chorando
soliño pol' os viéiros
d' istes campos de Castela
chamuscados e résésigos!
que o me lembrar d' os felizos
d' o voso sopro lixeiro,
xa non alcontro consolo
sempre de tristuras cheo;

sin me deixár as peniñas
sin me deixár nin n' o leito,
pois desque me vexo n' íle
tarde ou nunca me adormento,
e por voltas que vou dando
n' atopo postura a xeito;
parés que ó cabo d' a goixa
crabado un escarabello
que me non deixa vivire
de día e de noite teño.

¡Vinde airiños piadosos,
víndemo xotar d' o peito!

Airiños vinde de presa
cal viñades n' outros tempos
a prefumar meus sospiros
a me meigar feiticeiros.

Vinde airiños voadores,
vinde amantes de min preto,
víndeme batêr co' as áas
riba d' os brancos cabelos
que tan axiña os probiños
prateados se puñeron,
derreténdose os mais d' íles
co' a calor que fervéu drento
d' iste corpo encrenqueñado,
que os poucos vai podrecendo,
(coma podrece eiquí todo
co' ístes aires fedorentos),
e d' esta y-alma enloita a
n' a que abafados morreron,

as ilusiões enganosas
y-ós soños mais pracenteiros.

Airiños de Celda-nova
cabo de min vinde quedos,
e mainos, mainiños mainos
uns biquiños daime a xeito
que me limpen d' esas ronchas
que outros bicos me fixeron.

¡Airriños, airriños aires!
¡Airriños vinde lixeiros,
pr' a encantar a miña vida
c' os vosos feitizos meigos,
escorrentando d' a y-alma
os negrores que a fenderon!

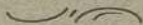
Ó MEU PRIMEIRO AMORE

Cando a vexo pasar a miña veira
xa cañenta, pro sempre tan fermosa,
sinto aínda a corrente misteriosa
que sentin o mirala a ves primeira.

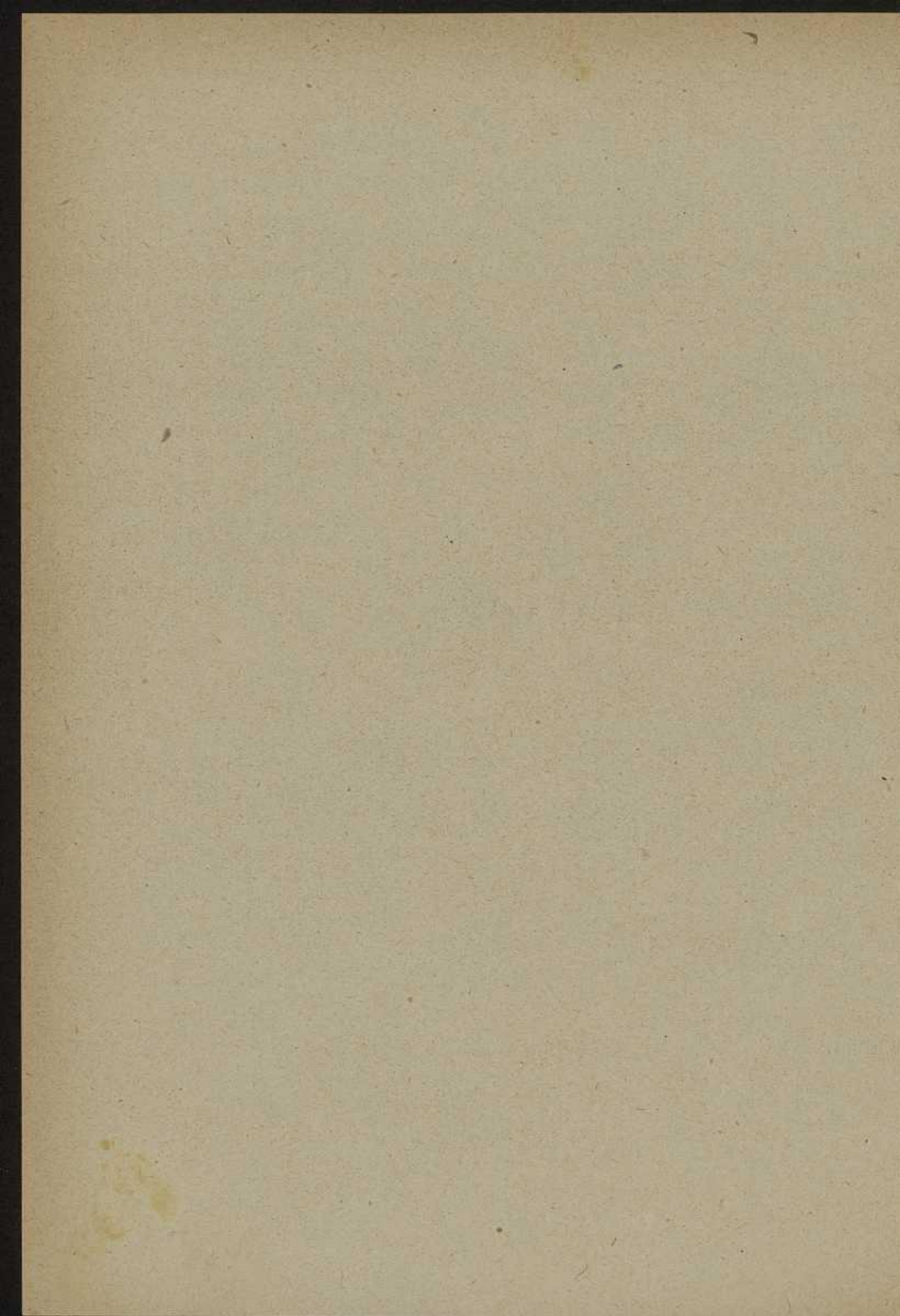
Dende enton a xentile primaveira
trinta veces vestiu de folla a rosa,
y-en trinta anos soave e lousinosa,
sua imaxe surriume pracenteira.

Pasado tanto tempo s'inda agora
pecho os ollos, e penso a fondo n'ela,
muchado o corazón co'as penas, chora!

N'ha chorar ¡S'il non fose tan penela,
meu peito topariase arastora,
cabo o dulce fulgo'e d'esa estrela!

FAULAS

CATRO FAULAS

(DE LAFONTAINE)

O Rato d' a vila y-o Rato d' os Campos

Comprido un rato d'a vila
a un compañeiro d'os campos
convida atento a rillare
n'os osos d' un fino páxaro.

Riva de limpos mantes
n'un prato a man os toparon
de se poñer moy contentes
a roelos de contado.

: - «Nada falla »: - di o d'a vila -
: - «de Reises esto e regalo» -:
pro cando ían n'as millares
pareslle ouvir algo estrano,

Mesmo n'a porta d'a sala
certo bulido aquelaron,
fuxindo antrambos e dous
cada un pro seu buraco,

.
Fóise indo o bulido aquile,
foron vindo o seu os Ratos,
e diille o d'a vila oy-outro;
: «cabo demos d'iste páxaro» -:
: - «eso e moito - di o d'as leiras -
: - «mañan ves comigo os campos,

e non e que che me pique
d'os teus xantares que gabo,
pro tentar non n'os ha nada
antre bocado e bocado,
Adios ¡...qu'eu non quero gromas,
co'a meñaza o pe d'o rabo!...

Ó LOBO Y-Ó AÑO

*«A razón d' o que é mais forte
é sempre a millor razón.»*

Apagaba un año a sede
n' a corrente maina é pura
d' un regato; un lobo cheo
de fame chega en percura
d' algo que ben arromate
un día sin aventura.

:—¿Quen che manda esconsellado,
— dille ó año con voz dura
:—d' iste regato en que eu bebo
alourarme a y-auga pura?
Hache de sair ben cara
tan arrichada loucura:—

:—«Señor!... repica ó añiño
cheo de medo e tembrura—
:—«non s' anoxe por piedade!
será ben que poña cura,
en que a miña sede mato
moy por debaixo d' altura
en que bebe ¡Maxestade!
d' iste regato a auga pura»—:

:—«Tu alóurala!...—berra o Lobo
endurando a catadura —
:—«ben sei que o ano pasado

maldecíchesme a figura! —:

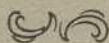
;—¡Fay un ano!... non nascera
esta probe criatura»—:

:—«Teus irmaus serían logo»—:

:—«Non os bateóu o Cura»:

:—«Algún de vos sería ó fin:
debêsmesme rabuñadura
y-éivol' a dar, é preciso
vos amostre a dentadura.»—:

Vota o Año suso o lombo,
e vai d' o monte en percura;
sin outra clás de proceso
coméuno n' a selva escura.

O CARBALLO Y-O ROSAL

O rexo, agreste Carballo
dí un día o xentil Rosál:
:—«A nosa Nai Natureza
pr' a contigo non foi Nai.
Unha carriza xa é carga
que o lombo consentes mal;
o máis lixeiro ventíño
que as áugas non ha riscar,
fáiche agachál' a cabeza
e mirar pr' o triste chan;
namentres a miña testa
á d' as montanas igoal,
non só d' o So e que quéima
pode a rayola agoantar,
sinón que atura as inxúrias
d' o máis forte vendabál.
Un airiño ha n' as tuas ponlas
cal forte aquilón zoar,
mentres que n' as miñas gallas
o vento forte non fai
sinón loumiñas a modo
de brisa primaveiral.
Si nado foses o achego
qu' éu che podía prestar,
non terías que sofrire

inxurias d' a tempestá,
pois librate sabería
íste amigo d' íse mal.
Riva de múrceas caéiras
nascas pr' a sempre quedar,
baixo a vontade d' os ventos
que domeándote van,
e que n' han parar contigo
hastra chegarte a tumbar.
Foi pr' a ti Nai Natureza
mala Madrasta, non Nai.»—:

:—«Tan amabre compasión,
—responde entón ó Rosal—
éich' a de estimar en moito
porque ch' a diuta a bondá
qu' emerxe d' a fonte limpa
d' íse teu bon natural;
maí... «os coidados alleos
os burros fan cavilar».
Si os ventos son perigosos
pr' a entrambos a dous serán;
a min domeánme axiña
pro crebarme... eso... xamáis!
Tó chegaches hastra agora
d' íles a te ben bulrar,
sin che s' encorbar o lombo
com' ó coitado Rosa!,
pro... pr' a falar d' estas cousas
hastr' o fin hay que agardar.»—:

Cando estaban n' estas palras
o Carballo y-ó Rosal
pol' o extremo d' o Ourizonte

comenza forte a zoar
un d' os Nortes mais desfeitos
cal outro n' ouvo quizáis.
O Carballo teso e firme
y-ó Rosaliño a tembrar;
redobr' as forzas o vento
e con tal ráiba il o fai
que ó fachendoso Carballo
conseguiu o fin tumbar
deixándoo espaturrado
co' a cabezota antre as maus.
Namentres o Rosaliño
seguía a se domeár,
e cando o fin xa aleixado
tan desfeito temporal,
viu estumballado o amigo
forte como era n' o chan,
:—¡Qué sodes gorias humanas!—
—dixo—e votóuse a chorar!

O BURRO Y-Ó CAN DE LÁS

N' hay qu' esforzá-lo talente
pr' o facer saír d' a marca.
Un baldrocas n' a pasare
por xentíl faga o que faga.

O ceo a poucas criaturas
xeneroso fay a gracia,
de as dotar d' o don de xentes,
qu' é virtude tan inata,
que o que a non ten de nacencia
perde o tempo en precurala.

Hay que deixar certas cousas
que pasen con sante pasan,
pr' a nos non asemellare
o noso Burro d' a fâula,
que por se facer querere
d' o amo e padrón d' a casa,
vai dereito a saudalo
pondo de meles a fala.

: — «¿Porqué—di él a scu dono —
íse can de lás rizadas,
tan cativo e encrenqueñado,
(sin lle negar certa labia)
ha d' estar sempre antre as pernas
d' o meu amo e d' a miñ' ama,
en canto a min so me miden
os lombelos c' unha vara?

Non e cousa d' o outro güeves
o qu' il fay de dál' a pauta
pr' a ver por vostedes logo
con tanto pracer bicada.» —

—
Semellante pensamento
seu amo fay rir de ganas.

O Burriño o velo rindo
aproveita o tempo e pasa
pol' as barbas d' o Padrón
a pesuña xa gastada,
con falangueiros orneos
acariñándolle a cara.

—
¡Vaite, vaite, c' o Burriño
que o can de lás quêr pintarlla!

¡Conqu' endrómenas me ven,
e que música me saca!

¡Xoquin!... — chamando o criado —
vente axiña co' esa vara,
e midell' este arrichado
corenta veces a espalda!

Esto por sel-a primeira,
pois si repetir a gracia,
hásll' entón poñel' o lombo
coma unha criba de chagas.

A UNHA FROR

*(Pensamento n' a forma meu d' chro;
n' a intema sustancia un pouco alleo).*

¡Oh! moremunda e solitaria fror
qu' eu vin nacer xentil n' iste cantiño,
un vento t' azoutóu abafador
esparxéndoche as follas de camiño!

A mesma fouce sega a nosa vida;
o noso sino rexe un mesmo Dios;
com' á ti si unha folla ves caída
un pracer os mortas dinos adios!

Logra o tempo arrincarnos cada día
un gusto, unha pasión;
un momento ó voár, con levosía
matar unha ilusión.

As xentes ó mirar como resurta
morta axiña nos' alma co' delór
perguntan, ¿cal d' antrambas é mais curta,
a legre nosa vida, ou a d' a fror?

A PREGARIA

DE LAMARTINE

O esprendente Rey d' o dia,
n' o seu carro de viutoria
o se deitar vay deixando,
envolta a terra n' as sombras.

Unha nubaxe brillante,
que o esconde a mirada nosa,
en regos d' ouro conserva
n' os ceos sua marca roxa.

Seus refrexos de áurea púrpora
inundan a terra toda.

Coma lámpada de prata
n' o azúr pindurada e soila,
pol' as bordas d' o ourizonte
bambe ndose argullosa,
vay saíndo a branca lua
que loce suas galas todas.

Seus rayos amortecidos
despallando vay mimosa
riba d' o céspedes mole
pr' a que amoroso os adorma.

Espállase pol' os montes
o negriór d' as mestas sombras;
hora xa é en que a Natureza,

n' o seu seo se arracolla,
y-antre a noite que vay vindo
y-ó día que foxe agora,
ll' eleve o seu creadore
en cantigas amorosas,
co' seu palrar tan brillante
o omaxe que corresponda.

N' os ámpitos infinitos
imenso íno resoa.

Semellan os mundos tempro,
un altar a terra toda,
inxente cúpola os ceos.

Pr' a ornamento dar á sombra
os astros sin nome fan
a ves de sagiñas antorçhas.

Aquelas nubaxes puras
que o Sole o morrer pon roxas,
que coma un sopro lixeiro
d' o escurecer hasira a aurora,
n' a pracidéz d' o aire quedas
cal folerpas d' ouro f otan,
coma nubiñas d' encenso
van rubindo e s' avaporan,
levando o trono d' o Altisemo
a oración que o mundo entoa.

Pro tal t mpro non ten voce
que cante en concertos loas,
¿de donde san íses ínos
o principio e fin d' as cousas?
Todo cala... so o meu peito

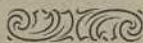
n' aquíl silencio resoa.

Soilo a miña intelixencia
forxa voces amorosas,
qu' en aás d' o vento van
n' a lus d' os rayos envoltas
a aloumiñar al Señore
co' as mais falangueiras notas.

Linguaxe a miña razón
presta a Natureza toda;
non son os astros que falan,
faino a miña mente soila.

E... ¿quen nos dice esa lús
que da vida a tod' as cousas?
¿quen esa vós que o mundo enche
c' un nome qu' Eterno soa?

¡A Providencia Divina!
Dende a sua infinita groria,
d' as esferas que goberna
o doce concerto escoita,
y-ouvindo tamén a súplica
d' a miñ' alma frevorosa,
que bñdi seu nome Eterno
y-antre loanzas o invoca,
esa vos me diu que logo
lle presto eu a tod' ás cousas,
que n' unha ardente pregaria
cantan d' Ela as grorias todas!

DÚBIDAS

(SONETO)

Por sorte ou por disgracia, inda o non séi
nin ó tempo qué son xa case un vello,
ó me ver d' o casorio en tanto espello,
si por disgracia ou sorte non caséi.

Penso as veces que as contas ben botéi
e digo coma quen se da un consello:
¡ben fixeches!... pro n' o cabo o oscarabello
d' a dúbida, d' o peito non guindéi.

Si o matrimonio é ponte pr' a ir o ceo,
como dixo algún sabio d' outra idade,
cabo de min que veña, que n' il creo.

Pro si o que o sabio dixo n' é verdade,
¿qué pensar? cando agora mesmo leo,
que o azoute é tan só d' a Humanidade?

* * *

Brisas dóces e lixeiras
que pol' o mundo voades
alegres e pracenteiras
y'-antre sospiros bicades
n' as erbas d' as miñas leiras.

¿Porqué si con tanto mimo,
vos pousades querendosas
n' as prantas qu' eu tanto estimo,
non buscades esquivosas
n' o meu peito un agarimo?

¿Qué vos fixen pr' a que agora
me viredes así a cara?
¿Qu' é o que de min vos separa?
S' índa foron arastora
meus áis n' esta noite crara
pr' a vos, ¿porque me fuxides?

Si tan mimosas vos ídes
a choutar n' o verde outono
d' os prados, ¿porque non vides
dolzorar meu triste sono?

Si bicades amorosas
n' os xermoliños d' as rosas
pr' a temprar vosos queimores.

¿porque tan dolces coa' s frores
e comigo así argullosas?

—
Si o redobrar voso alento
con fortes sopros de vento
hastra o mar alborotades,
¿porqué alegres non chegades
pr' a me inundar de contento?

.....
Eu a razón voume dando,
miñas contas ben facendo,
d' o porqué se ides cantando
às prantas aloumiñando,
en min batedes xemendo.

—
E que o pousarvos lixeiras
n' as erbas d' as miñas leiras
topâs olûra e verdore
desfrutando pracenteiras
d' o seu cheiro enlab'adore.

—
En cámio n' iste meu peito
amarrado sempre as dôres
n'alcontrades que os cramores
que vay dando tan a éito
¡ô chorar tristes amores!

.....
Brisas, brisas, deleitosas
que con ~~tan~~ talangueiro canto
n' as erbas bicaís mimosas
¡tende piedá d' o meu pranto!
¡donáime as loumiñas vosas!

AS PAROLIÑAS CO'A LUA

Onte a noite o meu balcón
soméime a unha xa dada;
n' os ceos a lua amada
brilante locia entón.

Meus olles cravados n' ela
pouco a pouco foronme indo,
metendo no disco lindo,
que arrodea tanta estrela.

Sin saber como nin cando
con tan fermosa señora
topéime o pé d' unha hora
con gran pracer meu palrando.

P' únme dando as miñas trazas,
pr' a decirlle de contado,
que a meu gusto n' era amado
n' a terra pol' as rapazas.

Fixenlle cen mil preguntas
que surrindo ela esquivou,
hastra que n' o naipe dou
de as contestar todas xuntas,
decíndome: — «ten pacencia;
coma min son as mulleres,
en n' os bulir d' os quererres
está tola a nosa cencia.

Cando amañezo esprendente
locindo as galas milllores

abóuxame a botar frores
ás porfías toda a xente.

Cansa xa de as escoitar
vou virando a cara a xeito
pr' a lle arregalar o peito
a outras xentes co' meu luar.

¿Que me têm moitos xenreira
é me pon de cen coóres?
Certo, pro con mil amores
queren verme a cara inteira.

Si unhos poucos son contentes
os máis téñoos a desgusto,
ninguen sabe cal é o xusto
paladar que têm as xentes.

Din algúns: si a meiga amada
que froleamos a vau
tiveramos sempre a mau
non sería froleada.

Están n' o certo abafella;
si fixêr d' outra maneira
arastora a cabeleira
n' había tã e tas guedellas.

Din os máis: si a condenada
asegún vai de riola
por ises mundos e sola
se prantase... ¡que monada!

Ben o creio meus meniños
pro eso non pode ser;
anque vâdes pr' a me ver
os máis alti s coturiños
moitos d' os días quedades
sin toparme a cara a xeito,

pr' á limpar os aproveitoo
d' os bicos que me furtades.

As mulleres pr' a seu ben
precurar sempre han de ir indo
miña traza elas seguindo
que moitas ventaxas tén.

Incostantes com' á lua
e coma min esquivosas
as olladas mais mimosas
sempre han topar pol' a rua.

Si fôr coma certa crase
que decote anda cheirando
rasto d' homeera enton cando
quizáis pr' a min nádia ollase.* — :

Cálou xa. Fun desviando
meus ollos d' o disco lindo
pr' á pouquiños ilos vindo
a seu ser atemperando.

D' o meu corpo m' esquecín
ás paroliñas co' a lua
y-a brétema fixo a súa
pois o volver logo en min,
pillara tal carraspeira
por ollar pr' a lua linda
que por máis que fixen inda
me non curéi d' a ronqueira!

CARTA ABERTA

(pra meu bon amigo Emílio M. Buján).

N' un gallego tan enxebre
cal non cata o meu celebre,
lín n' o «Miño» carta tua,
n' a que o dino d' un pesebre
case rubes hastr' á lua.

Sanda e doce é a intención
que s' esprende d' a cartiña,
que deixóume o corazón
ten muchado, como ó outón
déixa a fror d' a pataquiña.

Craro está que co' cariño
mais leyal n' esta ocasión
arroupache o meu libiño;
Norte foy d' a tua opinión,
á piedade, que si non
xusgarías n' outra fo'ma
mais imparcial é mais dura,
pro a amizade en ti perdura
y-a caridá foy sua norma
pr' a crobir miña figura.

Gracias mil, meu caro amigo;
teus consellos eu aceto;
dende agora che prometo

non volver comer pan trigo,
se o que dis non me someto.

Ise enxendro qu' escribin
foy desfogo d' inocente;
a vergonza co' il perdín
pr' a mirar seréo á xente
lite ata, á que ofendín.

Nor sonhei xamais á palma
dó poéta co' il gañar,
quixen tan soilo loár
os paiciños d' a miña' alma
y-ós demais que sei amar.

Nunca versos escrebin;
os que van n' ise libriño,
mal ou ben, cal os sentin
fixoós o corazonciño,
d' o seu fondo os recollín.

E por eso sin malicia
pubricados iles van,
pr' a cair n' o triste chan
enlloado co' a cudicia
d' os que á bulra sempre fan.

Dios lle premie á tal virtude
xenerosa que alimentan;
si as orellas ben me quentan,
non s' esquecen da saude
d' esa críteca que alentan.

Non quixera rematar
esta carta sin decirche,
toda a y-alma vou pechar,
drento d' ela ó escerbirche,
pr'a que á póidas abrazar.

A Alfredo Nan de Allariz

Verbo constante as tí d, alma gallega
n' a nosa antiga pelra americana,
semeando primores co' a galana,
fácel pruma que o Mestre seu non nega;

C' o Gran Curros xuntáchede pr' á brega
pol' o ideyal d' a mente soberana,
escorrentando o error, cal tramentana
escorrenta o trebón cando lostrega.

D' abelencias tés ti o espírito cheo,
meigándonos co' encanto poderoso
de mil artes de máxico recreo.

Pr' ó concerto entusiasta, cramoroso
qu' espertaron n' a terra, según leo,
so faltou noso Ourense... xeneroso!

CÁR' O FEIRÓN

Por carreteras, carreiros,
corredoiras e vereas,
cár' o Feirón veñen vindo
legres as mozas d' aldeya.

N' ó millor pano de troes
esconden a cabeleira;
tran pindientes dóus aretes
pindurados d' as orellas,
que reloquen com' ó ouro
que o Sil arrousa antr' a area.

Un xustillo apertadiño
pr' a que unhas cousas non veñan,
revolindo tembrorosas
como os vimios verdes tembran,
cando un sopriño d' o vento
con dóce amor os bambea.

Unha sáa de zaraza
con ramiños que frolean;
un mandi enriba d' a sáa
que soilo o velo d' a envexa.

Zapatiños de mallós
colgan d' as maus; cando chegan
perto d' a vila é que os poñen
pr' a locilos rumbadeiras;

naméntres os pés viñeron
esñudos e cheos d' area,
moratados coma o sangue
que lles coóra as meixelas,
tropezando os coitadiños
n' os croyos d' a carretera
que os deixan cal muro vello
chéos de ronchas e gretas.

¡Lástema dá que os probiños
tan aldraxados se vexan!
cero ante a pel d' o seu corpo
y-a que os zapatiños levan,
as raparigas primeiro
á d' o corpo dánlle a trepa,
pois si se vay outra nova
volve a saír toda inteira,
mentres que á d' os zapatiños
non volve á saír si creba,
e fan falla moitos cartos
para logo repoñela.

¡Estas cousas e outras moitas
traínas o lombo a miseria!

Veñen todas moy contentes
co' a bursa de cartos chea,
pr' ó Feirón de Celda-nova
y a mercar non o que queíran
sinon aquilo que poden
mercar as mozas d' aldeya.

Un pano pr' a se sonare
cando á crica lles pinguea;
seis cadelaç de mazans,

e un can de biquiña alveira;
unha cadela de noces
tocando a noz por cabeza
pr' a se arregalar o corpo
ca! si de festa estiveran;
a semente d' a naviña
e unha cunca de manteiga
qu' encarga o Señor abáde
por ter a sua y-ama enferma
pr' a prepararlle un engüento
con que lle unt-r ben a testa
aló pol' a noite adiante
cando lle ataca a xaqueca.

Unha cadela de pitos
pr'a ll' os dar o seu xambecas
d'o noivo, que há de con íles
espertar gran renegueira,
n' os mociños d'o lugare,
que so fuman follas secas
de castiñeiro ou carballo,
e non sempre... ¡ouvéras elas!
pois ben sabe tod'o mundo
so as hay pol'a castañoira.

Un can de liñol pr' atare
as medias o vir a festa
do Padrono, úneco dia
que con medias ven as pernas.

O que sobexa e pr' as cousas
que sen atar tén as nenas;
pr'a barazas d'o xustillo,
pr' ó rodete d'a cabeza,
ou pr' a coutár os trebexos

d' a cucuña cando creban;
pr' ás curas d' un manxarigo
ou d' as feridas n' as pernas
cando ás brincas pol' o monte
algunha silva ás moxega.

Pr' a non quedar sin goberno
os zapañños d' a feira
cando estoupan os malloses,
y-hastra pr' atar a palleta
d' ó crarinete que o noivo
anda a soír pol' as festas.

Tamen mercan unha estampa
mesm' ond' a porta d' a Igrexa,
do seu San Anton querido
que sempre há d' ollar por elas,
precurándolle un mocíño,
pr' a se non morrer solteiras;
a culler de pau de buxo,
un candí, unha peneira,
satenta e oito alfinetes
n' un paquete, d' a cadela,
e un ruxe-ruxe pr' o neno
d' unha prima d' a mayestra
(que asegún dí quen o sabe
non é d' a prima qu' é d' ela).

Un pandeiro pr' as fiadas
d' ó inverno qu' están xaertas;
uns soldadiños de promo
pr' os poñer en ringuileira,
tocándolle a cornetiña
con unha man médio pecha,
e co' a outra o tamborile

berrándolle jáus, media volta!
un condergado d' un neno
fillo d'a Doña Prepetua
d'ó Sacretario; unha amiga
que n' hay quen ll' algo non deba.

Mercan logo un subioto,
pr' a un neto d' a tía Guiteria,
velliña que bota as cartas
d'o lugar da Gandarela
y-a sorte que lles ha vire
agoiróu á todas elas.

Por fin, un zaragozano
pr' a saber cando hay tromentas,
que un repertorio como e-te
n' hay chuvía d' a que non sepia;
pr'a saber cando as non hay
Borda-d'Augas tamen mercan,
y-o mai é que as mais d' as veces
nin un, nin o outro acertan.

Contentes como unhas Páscoas
moito choutan e gromean
a se rir unhas co' as outras
ou c' os mozos que as cortexan,
sin coidar, xa d' outra cousa,
pois elas non fan mais feira.

Rua arriba, rua abaixo
a vila toda paseyan.

Eiquí prántanse un pouquiño
pr' a escoitar a charla seca,
d' un saca-moelas que a berros
d' a virtude d' unhas erbas
padr ca as mil maravillas

de meiciña qu' encerran.
Mais alá detén á un mozo
pr' a lle dar unha boa trepa
por s' escorrir moy gabacho
sin xiquera ollar pr' a elas
facendo que as non conece
por botalas de praneta.

Pr'a matar millor o tempo
han d' entrar en tod' ás tendas
facendo dar os tendeiros
as voltas d'a pioneta
cando c' os dedos d' as maus
pol' a coronilla apertan
e dándolle o movemento
de quen toca a castañeta
fan elas beilár n' o chau
ou por riba d' unha artesa.

Botan o tempo que queren
e sánse despois tan frescas,
sin mercar antr' elas todas
nin unha coarta de tea.

Acóuganse logo a sombra
d' os álbores d' a lameda,
y-alí s' están moy sentadas
riba d' un banco de pedra,
comendo as cousas mercadas
pr' a comer, mentres non chega
a hora que perto x' anda
de s' empuntar car' a aldeya.

—
Antes pônse a votar contas
d' os cartos gastos n' a feira;
ber contados han de andare

o pé d' un peso en cadelas,
saias d' unha bursiña
que muchada a probe queda,
semellante a un farrapiño
que anque o deixár, ninguén leva.

—
Cansas xa de troubleár,
de tanto andala e correla,
con sante viñeron vanse
todas xuntas y-en conversa,
por carreteras, carroiros,
corredoiras e vereas,
hastra chegar o lugare
n' o que fonchas elas entran,
frescas coma carabeles
y-espertando moita envexa,
n' as mozas que ali quedaron
sin ir o Feirón com' elas,
gastar tantas cadelinas
e darse tratos de Reina.

—
¡Ay! mocías d' os lugares!
Rapar' guías d' aldeya!
Quen vos viu cara o Feirón
e logo volver tan leda;
d' a sanda vosa legria
n' é fácele que s' esqueza.

Fror churumada, xentile,
prefuma vos' alma méiga
c' unha olara tan saniña
cal outra non hay qu' eu sepia!

CONSELLO VAN

Treidores unhos ollos me firiron,
n' o corazón facendo tal destrozo,
qu' éu mesmo dende entón no' n' o conozo;
¡tal buraco alevosos n' il abriron!

Falando as solas díxenlle:—«é un soño
querer a esa muller que así t' acende,
y-unque asegúñ tu dís, ela t' atende
co' seu ollár... ¡en dúbida ch' o poño!»—:

E dime o corazón con xesto esquivo:
:—«non quero falar d' eso eu arastora;
seu ollár cal lús cándida d' aurora
esparexe as tristuras en qué vivo.»—:

:—«Perdon amigo e calma. Xuramento,
che fago agora mesmo que non quixen
anoxarte o dicirche o que che dixen;
só un consello che dar foi meu intento.»—:

Caléime... Fun poñéndome mais perto,
pr' a seguirille falando e dixen logo:
:—«¿queres ti pouco a pouco n' íse fogo
tuas frebas queimar?... éche o fin certo.»—:

:—«Nada d' eso,—dixo il—eu algo agardo
ben millór d' o que tí mal agoreiro
m' agoiras... ¡con qué ollár tan pracenteiro
acendéu esa meiga o fogo en qu' ardo!»—:

:—«¿E ti cóidas saber sin falla algunha,
pol' o seu ollár só, o qu' elas senten? .

Olliños de muller... ¡moito che menten!
Postos a dir verdade... ¡non din unha! —:
:—«Cala, cala—rosmóu —; éu n' íles creo,
sin caso algún facer de quen malicie:
namentres gasallosa m' acaricie
c' os seus esa meiguiña... ¡vexo o ceo!» —

¡SABELIÑA!

Con esa frente de nácare
imbada por cabeleira,
que con fíos d' ouro puro
forma a dourada madéixa,
ondeante e esprenderosa,
que vemos caír soberba
pol' os teus lombos de mármo'e
o modo d' a inxente frêixa,
que dende os altos petóutos
cái en rosarios de pelras,
despallándoas amorosa
pol' os verdores d' a vaiga.

Con íses ollos parleiros
de tan crariña lucencia,
com' á qu' en noites sin lua
tên as xentiles estrelas,
tan mornos e churruquéiros
que mesmo parês que acenan,
dolces loumiñas pedindo
pois sóilo falan de festas.

Con íses cravês d' os beízos
y-as rosiñas d' as meixelas,
que si ti non as xotaras
foran comidas d' as vésporas,
chuchando d' os seus adrentos
a mel pr' a cen cortiréiras:

co' as maus de feitura anana
soaves coma a mantéiga,
e brancas, brancas de todo
como as figuran con cera,
os ex-votos pindurados
n' as paredes d' as Igrexas,
y-eses pés tan pequerrechos
com' ós pés d' unha monecra,
que inda agora non m' esprico
como a estáuta iles s' steñan,
d' ise teu corpiño lindo
que tan xentil se arrandea,
bambeándose arguloso
o brando compás d' as pernas.

Con todos ises encantos;
con todas esas lindezas,
que m' espremen os miolos,
que o sangue todo me queiman,
e que non tén comparanza
co' as moitas que se non nembran,
tésme tan tolo meniña,
tan anamorado prenda,
que non durmo, nin sosego,
pensando n' as mil pormesas
d' amores, gloria e ventura
que tanto felizizo encerra.

¡Ay Sabeliña d' a y-alma!
¡Meu te-ouro! ¡Miña nécora!
Déixame, miña ruliña,
déixame bicarte Reina!

Deixa que apague esta febre
que corpo e y-alma me queiman,

que si ti lle non acodes
seguro me bota a terra!

De xiónllos eu ch' o prego;
¡Déixame neníña... ¡deixa!...

O MILLOR POETA

(BRINDIS)

Cal d'os beizos d'a muller
amada, quero beber
d'o vaso qu'e está n'a man
esquencia pr'a non temer
os delores d'iste chan.

O millor Poeta é o viño,
y-o vaso cheo millor;
co' seu cheiro amorosiño,
ébos mesmo tentador
iste d'os veiras d'o Miño

Antre névoas il n'os crea
coma un soño aloumiñoso
que as choliñas n'os ou ea,
por algo o río co'a area,
ouro arrousa cubizoso.

A esta máxica bebida ~~úxe~~
que a meu entender n'é úxe
cal meresce conecida,
debémoslle horas n'a vida
d'o pracer que xá n'os lúxe.

Sendo como é cousa certa
esta aución tan falanguera

d'o viño, falla a primeira
vês que boca vexa aberta
sinón pr'ó beber lixeira.

Pois si e verdá que co'as galas
ó seu nome á xente veste
d'as mais lisonxeiras falas
pr'a dicir: ¡non o hay como este!
n'os brindis, suas gorrias cáls.

Vou facelo de contado
brindando por un Poeta
cal cūtro no hay qu'eu sepa
e que se fay tan amado
cando say d' unha boa cepa.

Viño d'os noscs amores;
viño d'os nosos queres;
co'a tréboa d'os teus vafores
fas cotorras d'as mulleres
d'os móuchos fas faladôres.

Infrémasnos os miolos
Gran Poeta d'a alegría
volvendo os mais cordos tolos,
ti y-a empanada de polos
sodes Reis d'a l'oesía

¡Ay meu viño d'o Riveiro
de cheirume amorosiño,
e labio tan pracenteiro,
non topo n'o mundo esteiro
con quen te igualar meu viño!

Ti remexes n'a choliña,
n'o corazón ti refurgas;
as ideyas traes axiña
e tanto furgas é furgas
agora n'a mente miña
que a merescida loanza
che había botar ei qui,
mai-l-a lingoa deixas ti
como a ten... unha crianza...
que... non sabe inda o que di

Cheira-to-do-a xa-ra-ma-go
cor-de-ro-sas ve-xo to-do
so-p-a-te-xa co-ma en llo-do
a-lin-gua-e por mais-que-fago
que-ro falar... e non-po-do.

Sén-to-me pois... sin dar fin;
non me man-dés no-ra-mala;
si con ve ta sin to a fa-la,
a cul-pa pa-res-me a min
con-ven-nos os dous-cala.

¡Com'a terriña xa non vin outra!

chás
Co chás-ca-rrás-chás d'as carouceira;
compañaba aló en Rianxo, un músico
estas copras con aire faranteiro
e beitando o compás d'as muiñeiras.

Fun pol'o mundo
todo â redonda;
fun vel'o méreto
de tod' âs cousas.

Fun vel'os mares;
fun vel'as costas;
fun vel'as prayas;
fun vel'as ondas.

Fun vel'os prados,
soutos e hortas,
ríos, montañas,
agros e touzas;
eidos, curtiñas,
leiras, congostras,
valexos, vâlgadas
e corredoiras.

Fun vel'as veigas
regos, lagoás;
vin as campías
mais querendosas.

N'as esprendentes
mañás risoñas,
d'o Abril y-o Mayo
que a pranta afolla;
vin m. itas terras
dolces, mimosas,
verdes, ridentes
que a y-alma acougan.
mesmo bunitas
e cubizosas;
¡com'a terriña
xa non vin outra!

Comin sardiñas,
congrío, peixota,
pulpo, lamprea,
sable e mais ostrías;
biza, badexo,
percebes, xouvas,
belverechiños,
anguía é troitas.

Comin castañas,
verdes, e crocas,
mazás e figos,
noces, cirolas,
piñexos, brévoras,
freses y-amoras,
náparo, ameixas,
freixós y-apóutigas;
y-unque é o certo
tod' estas cousas,
y-ás que non nembro

que son ben moitas,
topeinas sempre
sabendo a grolia,
¡com'as d'a terra...
non catêi outras!

Vin paparrulos,
malvises, londras,
xilgaros, melros,
pardaus e pombas;
labercas, piscos,
carrizas, chorchas,
vichel o crego
vin e cigoñas;
y-unque chiaban
segun suas górxas,
y-en nás ouvire
puñ' alma toda,
cando o facían
xilgaros, londras...
¡Com'as d'a terra
nin sôn, nin soan!

Vin cabaceiros
cabo d'as hortas,
acugulados
de grau e froita;
e vin leitugas
¡así de gordas!
lantinxas, chícharos,
allos, cebolas.

Vin carbal'eiras.
ricas en sômbra;
longos toxales
ricos en chórimas.

Vin moito mundo;
vin moitas cousas,
com'as d'a terra
xa non vin outras!

—

Vin'os os cafeses
mais bons d' Auroça;
grandes espellos
finísima louza
mesas de marmole
pés de caoba
e beb'n viños
d'os de mais nota

Com' á bayuca
d'o tio Nolas,
so' aquil viñoño
que nos coroa;
co' aquelas mesas
de piño todas
tan gregadiñas
e tan xeitosas;
y-aquelas xerras
de terra roxa,
collendo o bato
da miña moza,
que deixa n' elas
cheiro de rosas,
pr'a que o seu noivo

ventée a grolia,
nin valen viños,
nin vale louza
nin valen mesas
d'as de caoba;
nin paradiso
vin eu n' Auropa
com'a tasqueira
d'o tío Nolas.

¡Nosa terríña
cantas congoxas
si te non vemos!
¡cantas nos costas!
¡cantas lembranzas
van a ti envoltas
antre sospiros
d'a terra toda!
Si o pensamento
tivera ondas
que arrecollidas
no aire foron
como as eléctricas
dis que hay quen colla;
s' ouvese modo
s' ouvese forma,
de que chegasen
hasura ti todas,
as saudades
que ti provocas.
cantos solayos
cara a ti botan,

dende os curunchos
d'a terra toda,
os galleguiños
que así t' adouran
todol'os ventos,
todal'as ondas,
que por fronteiras
e pol'as costas,
a ti chehasen
nosa Matroa,
brandos concertos
ferían todas;
mimos soaves
de meiga foran;
tenros arrulos;
cantos de alondra;
dondos carño-;
festas mimosas;
sopiros dolces;
leumiñ s mornas;
parlas sinxelas;
máxicas notas;
subrimes cánticos;
inos de gloria;
pra ti Reina
d'as terras todas!

* * *

Andan falas antre as xentes
que o morrer certo veciño
fay uns días
diches probas ben patentes
de por él ter tal cariño
que morrias.

Cando por diante pasabas
amostrándotelle fría
y-endiferente
¡quen dixera que o levabas
tan crabado enton María
xa n'a frente!.

Corazon é o d'a muller
qu' en cuiruncho misterioso
moy profundo,
unha imaxe sempre ha ter
qu' ela furta o ollar curioso
d' iste mundo.

O seu farso natural
seu eterno finxemento
non consente
que falar poida formal
d'o que ten n'o pensamento
y-ó que sente.

Un pr'o caso que poidera
dexergando seus adrentos
velo todo,
n'un altar a efixe vera
d'o qu' e rey d'os pensamentos
topa a modo.

En silencio a aquil sagrario
se arrecolle mistereosa
moitas veces,
e solina ali un rosario
vay rezando moy mimosa
cheo de preces.

Antre a olura de mil frores,
y-as candeas qué n'as aras
van ardendo,
surden tod-l-as millores
paroliñas namoradas
o ár enchendo.

Amorosa sospirando
por quen rouba a santa calma
d'o seu pe-to
so n'aquil sacreto é cando
tristes áis a sua y-alma
ceiba a eito.

Só ali s'óucen acariños
que n'o ouído d'o adourado
marmullando
gasallosos e morniños.

festexar ó Santo amado
van tembrando.

—
Surden meigos os dicires,
surden dolces os falares,
pr'o meniño,
que a firiu c'os seus fuxires
que a meigou c'os seus ollares
de santiño.

—
Alí a mûseca mais branda
un concerto dondo e lindo
vai formando,
y-os ecos de banda a banda
lembros d' amor repetindo
van cantando

—
Alí con ansia crecente
tod' á mel d'os seus dolzores
vay surdindo,
pr'á acariñar loucamente
a aquil Rey d'os seus amores
qu' é tan lindo!

—
Todo e culto fervoroso
pr' aquil home aloumiñado
tenramente,
cal si tose o dulce espôso
sin s' haber il porcatado,
nín a xente.

.....
Chegou a morte arrincando
d' iste mundo o ouxeto vivo

d'a ilusión,
y-é samente estonces cando
deixa ver ela o ferido
corazón.

Son estonces os chorares
desbautízase en xemires;
crama, berra;
vertendo bágoas a mares
pois consolo pr'os sofrires
n' hay n'a terra.

.....
«Corazón é o d'a muller
qu' en currunchos mistereoso
moy profundo,
unha imaxe sempre ha ter
qu' ela furta o ollar curioso
d' iste mundo».

O SOLTEIRÓN

Eu nunca fun d' ises
que fan seu encanto
d'as mil chilindrainas
que a moitos pôn parvos,
e que d'o casorio
cortexo obrigado,
han ser casi sempre,
por nosos pecados.

Xamais fun eu d' ises
«probiños» ricachos,
que pasan a vida
n' un puro traba'lo,
xuntando o que outros
en dote han papalo.
Nin d' ises que Otelos
se volven, ¡coitados!
si lle ollan pr'a femia
con quen s' axuntaron.

Non fun carceleiro
de mistecos anxos
qu' os miolos sarela
ventando coidados,
que xoten celosos
ós mozos gabachos,

qu' estan á que salta
y-a axexan os cartos.

Moy ben m'as compoño
y-eu só ben m' arranxo,
con moza xeitosa
que fay seu traballo,
de modo que deixa
contente a seu amo.

En canto que entendo
que debo tomalo
xa un hón chicolate
n'o corpo eu embarco.
Manxares d'os finos
¡han ser de regalo!
n'o cabo d'o día
y-a noite n'o est majo
tan logo me peta
correndo xa zampo.
Pr' ax'ña faccelo
ninguen eu agardo.
Si a fame m' apreta
n' un brínco eu a mato.
con ovos, xamón,
cabirtos ou galo.

En canto que como
xa estóuno paseando.
Muller eu non teño
que poña reparos,
nin fillos que veñan
porm' acedo o caldo.

En tod' o meu reino
son eu soberano
sin virme a mín nadia
turrar po-l-o rabo.
Entrei cando quixen,
si quero xa silio;
acóstome as tres,
ou fixeno as catro,
y-erguinme moy cedo
si cadra, ou m' achanto
si o día e sieiro
n'a puitra eu o paso;
s' está caloroso
pois vou car' o campo
y-estúmbom' o acougo
d'os rexos carballos.
Ali panza arriba
y-a ollar cara os astros
remexo n'a chola
cen mil calandrarios
pensando de cote
n'os grandes traballos
que moitos por burros
n'a terra pasaron.

De canto me peta
lacer, todo fago;
agora me deito
despois me levanto,
pr'a estar sempre a xeito.
n' agardo a estar canso
se sinto un deseyo
son pronto a matalo;

de min son o dono,
señor d'os meus autos;
de tod, és antoxos
o xefe son nado,
¿Hay nada millore
qu' a vida qu' eu fago?
O tal casamento
à teima a gabalo
poetas que tolos
cen bés lle colgaron,
¿cotexo ademite
co meu celibato?
Estou louco co' ile
y-ei sempre cantálo.
Doctor n' hay nin Príncipe,
Banqueiro, Escríbano,
Caudillo truntan'e,
Poeta acramado,
Alcalde, Menistro,
nin Rey qu' e o mais alto
qu' esté coma min...
¿si está xa casado!

UN BRINDIS (1)

Despois de outras cen manías
din agora n'a d'os versos
y-así éi dir o qu' estes días
me fond'en malencolías
por conceutos moy diversos.

Cantos n' este Madrí amamos
â meiga d'a nosa terra
si xuntarnos precuramos
atopámonos en guerra
inda ben non n'os xuntamos.

Hay moito gallego bon
d' ises que tèn alma grande
d' ouro fino o corazón
pro hay moitismo chismón
qu' empide que o carro ande.

E necesario xotalos;
si para adiante s' ha d' ir
temos que a todo acodir
e sí fay falla apupalos,
hastra facelos fuxir.

(1) Leído por el autor en el banquete celebrado en el Centro Gallego de Madrid en obsequio al Presidente del de la Habana Sr. López Pérez.

Que se axinten tod' ós bós
pr'a facer a espurga a xéito:
si n' atenden as razós
botalos fora a empuxós
si cadra... a ruzos n'o peito.

Hay que volver pol-o honor
que aldraxado il ben está;
inda onte pol-a mañá
vinme a cara co' a color
roxa, como unha mazá

Chamados eiquí viñemos
nantronte entrada xa a noite,
ós que d' artista algo temos
y-á Curros loar quixmos
¡sin topar quen n'os escoite! (1)

Crobiseume o corazón
de delor e de vergonza
por non saber a razón
de tan estrana austención
ouvera dado unha onza.

¿É qué morreron pr'a sempre
os ideyales mais caros?
¿ou volvémonos tan raros
que non temos xá nin tempre
para ollar pr' os astros caros?

A palabra verdadeira
propria, limpa, musical,

(1) Se alude á la velada en honor de Curros, proyectada por el Centro Galego, y que no pudo celebrarse por falta de concurrencia.

infalibre é imortal
encanto d'a terra inteira
d' un Poeta é o sinal

Curros tívoas e sin pares;
recollendo as armonías
d'a nosa terra e seus mares,
en soóras melodías
fundíunas n'os seus cantares.

¿Y-emos têr almas mezquiñas
pr'a lle outorgar noso amor,
o que o mundo enganador
corcando foy de espiñas
por meterse a redentor .?

Canta verdade s' encerra
n'c que acabo de decir;
sempr' en loita, sempr' en guerra;
«Os Aires d'a miña terra»
non me deixarán mentir.

¡Coitado Poeta! inda agora
que a piedade benfeitora
crobe amorosa teus osos,
háiche quen dí que ¡ind' agora!
antre nos tês envexosos.

Pro eu tal cousa non creo;
eso non ha de ser verdade
tal exempro d' impiedade
non pode aniñar n'o seo
d' un anxel d'a caridade

.....
¡Volvamos, pol-a honra nosa!
Que non se diga: ¡pois sonos;
xente roín, envexosa,
os gallegos, tiña axosa,
que os pón por baixo d' os monos!

—

.....
Uu saúdo o Presidente
d'o noso Centro n' Habana;
e vóulle pedir somente
que n'os deixe eiquí a semente
d' aquela entidá tán sana.

OUTRO BRINDIS ⁽¹⁾

Un saúdo pr'o campión
d'os intereses gallegos,
e d'os de toda a Nación
por quen non precura empregos
nin políteca opinión

Podo pois representar
ésta pándega ñorante, (2)
que o quere eíquí saúdar
mesmo agora n' iste istante
e que non sabe brindar.

N'o nome de todos íles
erg' o meu vaso de viño
pr'a brindar pol-os xentiles
feitos, d' iste galleguíño,
que apreixóu neso cariño

Eu nunca te conecín;
sei de tí o que fala a xente,
pro n'a miña vida vin
arrulado ningún ente
con loanzas tan sin fin.

(1) Escrito para leer en un banquete proyectado en el mismo Centro en honor al Sr. Gonzalez Besada, que su proverbial modestia le obligó á rehusar.

(2) El autor brindaba en su nombre y en el de unos cuantos modestos comerciantes é industriales de Madrid, naturales de Galicia.

Enchíseme o corazón
d'e pracer moy arguloso
vendo que toda a Nación
fillo seu iste irmán noso
nos nembra por adoución.

Porqu' esto pasa eu ben sei;
mentres outros gobernantes
pensan lles impón á Ley
que os bés d'o Estado estían antes
il, os d'o povo pon diantes.

Colléu con esa labor
tal renembro a súa figura
que non topo outra millor,
dend' as veigas d'o Segura
o Miño d'o noso amor.

Sinxelo com' o primeiro
certo día derradeiro (1)
(alguén que m' ouce era aíuí)
onde hay tanto parliqueiro.
dixen o que nadia di.

E sinxelo e consecuente
agora esta testa abato
y-o meu corazón desato
n'as loas couque oxe a xente
crobe un peito tan ardente
en carínos p' esa terra.

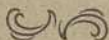
Reina d'os nosos amores,
que os osos se nos aferra,

(1) Se alude al anterior brindis.

cal a retina as cores
d'os paisaxes qu' en si encerra

—
¡Señor González Besada!
fuches en toda ocasión
o mais valente campión
d'os intereses d' amada
Galicia e t' d'a Nación

—
Este fato d' iñorantes
d'os que a cabeza eu estou
que si cencia n' inventou
teu corazón de brilantes,
un encárrago me dou.
de te saúdar ardente
co' a mais sentida expresión,
decíndoche: «tod' a xente
qu' en Galicia usa razón
satisfeita está e contente
de que un fillo d'a rexión
que a nos todos diu o ser,
veñ' aquí en Madri poñer
tan alto, o nobre pendón
d'a terra que o viu nacer».

Diante a unha coba

Tenro corpiño de mullér amada
tan limpo, tan soave, tan xeitoso;
Alcázare xentil, maravilloso
qu' en mármoles gardóu unh' alma aáda

Contigo á morte foi despiadada
segando en fror n' ise horto tan frondoso
tanto e tanto feitizo esprendoroso
que se somíu pr'a sempre xa n'o nada!

Fôí triste o sino teu; unha caixiña
xioeiro fráxil é donde pechado
quedóu pr'a sempre o amor y-a gloria miña.

Si n' has vir pr' ónd' a min o ser chamado
prestarme o teu calór, que veña axiña
a degoxada morte qu' eu acado!

ANTRE VELLO

Pilaríña! coitada Pilaríña!
vaste vendo n'ó cabo d'os teus anos
co' a crôa virxinal d' unha meniña,

Un encanto pr'a tód-l-os cristianos
eran xá (ben me alembro) o nena seres
aquiles teus feitizos soberanos.

O chegares os quince abrí a teres
de prano confesaban tod' ás xentes
qu' eras tí a primeira antre as mulleres.

Fomos trinta quízáis teus pretendientes;
con todos argullosa fuch' e dura
baténdonos co' a porta contr' ôs dentes.

Foiche vindo de presa a catadura
d'a carimocha e grosa axamonada
sin amores bendirche o señor Cura.

Íña agora Pilara n' es casada
que d' aquiles feitizos de lindeza
descant' ha, no teu corpo n' hay xa nada!

Morrerás pois vellíña, co' a pou eza

que foy admirada eiquí por tantas
dende o ermo marxal d'a sua probeza.

D'a virtude alforxáte n'as mantas
y-así tés qu' ir pra coba, Pilaríña
como foron pr'o ceo moitas santas.

Lâstem' e miña carrapucheiriña!
¡Va pur Dios! com' há ser, santa mullere!
Agora... ¡xa non hay que lle facere!
y-estonces... ¡ay..! a culpa non foy miña!

* * *

Quén o ver por un camiño
agora eíqui, e logo alí
tropezando
pr'os seus botós — «Coitadiño!» —
— ben seguro estou que d'í —
«vay soñando!»

Vay soñando o coitadiño
non s' engana, non, quen pense
d' íse xeito,
nunca os tropezós n o viño
ten orixe, as causas vense
n'o seu peito.

N'o seu peito as causas vense,
pois a imaxe drento leva
moy crabada
d'a que sin piedade tense
tan bulrado d'a sua freba
namorada.

D a sua freba namorada
que con áxes friu dura
canto quixo,
que se viu sempre aldraxada
cando amor ésa criatura
louca dixo,

.
Diga agora quen o ver
cando s' o por un camiño
vay, soñando
si razón íse home a ter
pr'a sempre ir o coitadiño
tropezando.

¿A QU' IRÁN?

Tres ou catro
rapaciños
que xeneira
tên os libros,
y-o que chaman
seu presidio,
qu' é a escola
pr' ós endinos,
de correla
cal pardillos,
pol-os éidos
tên cubizo,
y-en chegando
Mayo lindo,
co' cortexo
de feitizos,
d'os seus campos
frolecidos,
que churuman
os sospiros,
namorados
que antre bicos,
céiba a brisa
leda os brincos,
suso as prantas
d' os enxidos,

sus' os carballos y-ós pinos,
antes que haxa
tardecido
cand' o Sole
quenta fino
sin coidarse
d'os seus bicos
que fan ronchas
n'o pelico,
cár' os eidos
cár' os trigos
van' choutando
contentiños
co' a alegría
qu' os moy pillos
senten lonxe
d'os seus libros.

Cada neno
n'o bursillo
catro pallas
garda, ou cinco
pr'a con elas
y' acolío
ir fugar
n' uns buratiños

¡Como berran!
¡Qué de brincos!
¡Canto canto
y-asubío!

¡Como reviran os ollos
contra unha nena que viron
apañando maraballas
a dereita antre unhos vímios!

¿A qu' irán
os raparigos?
¿A qu' irán
choutando e rindo?
¿A qu' irán
coma louquiños
pol-os éidos
pol-os trigos?...

.....

Ben seguro
van os grilos.

Dende Celda-nova ⁽¹⁾

As cirxas sagradas
 d'o noso Poeta,
 ¿pr' ond' é qu' elas foron?
 ¿quén é que as detenta?
 ¿Quén n'os rouba o pracer tan amado,
 d' eiquí perto telas,
 pr'a que as poidan bicar amorosos
 os prácidos ventos que baixan d'a serra?

Díreito é d'o povo
 d'a sua nacencia
 ¿quén pode preitealo?
 ¿quén é que lle nega
 ésta vila qu' está esconsolada
 chorando por elas
 ¿esas Cendras! seu rico tesouro
 que quere mimosa coidar coma pe'ra?..

.
 O teu pensamento
 conezo ¿Oh Poeta!
 N'os últimos tempos
 co' a morte xa perta
 escribiche unhos versos pedindo

(1) Leída por el autor en la velada necrológica que en memoria de Curros Enríquez, se celebró en su pueblo natal, Celanova, el 6 de Octubre de 1908.

de morto fixeran
que os teus osos dormisen pr'a sempre
n'a terra sagrada que ós Pais oxe encerra.

¡N'a terra adourada
d' encantos de méiga
y-en donde naciches
con brilos d' estrela;
que consolo n'alcontra a probiña
que non s' asosega,
mentramentres teus ósos non vayan
dormir n'o seu seo mais santa facéndoa!

¡N'a terra sagrada,
e d' iles a espera
d'os Pais din que os osos
doentes se queixan!
Hay quen xure que os ouce decote
de noite xa pecha,
congoxados solouzos ceibando
por qu' ises osiños n' están alí a veira

Dín que ós d'a Naiciña
consómeos a pena
de día e de noite
chorando sin trégola
os coitados sosego n' atopan
namentres non vexan
que as cendriñas d'o fillo adorado
compaña lle fagan, alí o pé d'as d' ela.

¡A branca pombiña
rulándote tenra!
¡A mártir escura
que ti Gran Poeta,
en lamentos tan brandos cantabas
con lira patética,
os seus osos non pode ver lonxe
d' aquiles osiños... ¡qué foron os d' ela!

Versos d'os Poetas clásicos castelans

(VERSION GALLEGA)

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Versos d' os Poetas clásicos castelans

(VERSIÓN GALLEGA)

DIOS

(OÑA)

E Dios n' o dar de peito tan fidalgo,
y' e tan rica en facelo a sua maneira,
que si a ninguén lle dá tod' o que queira
ó fin, a nadia deixa de dar algo.

O HOME

(F. D'A TORRE)

Somentes o home se rí
ní un outro animal o fai
samente il se rí e ningún
ten' mais razón pr'a chorar

MUNDO

(XORXE MANRIQUE)

Iste mundo é o camiño
para o ótro qu' é morada
sin delór,
pro compre ir moy a modiño
pr'a facer esa xornada
sin error
Postos a andar o nacer
mentres hay vida corremos
e chegamos
a hora en qu' hay que morrer,
asi que cando morremos,
descansamos.

VIDA

(RIOXA)

¡Nosa vida n'é mais que un curto dia
n'o que o sair o Sole xa se perde,
antre ás tréboas mortâs d'a noite fría!

(RUIZ D' AGUILERA)

Decindo está o cigarro
o qu' é esta vida,
fogo d' unhos istantes
fume e mais cinsa.

(F. F. DE PESADO)

N'a vida n' hay sosego;
ora mansiño rego
ou cal sin diques montarás torrente
camiña sin refoigo ó mar ruxente.
Crobe teu leito d' amorosas frores
y-a atoparás espiñas e doóres.
Ditosa si mantés
n'os males e n'os bês
grorias e penas en igual balanza
e soilo en Dios encerras tua esperanza.

(CAMPOAMOR)

¡Con canta fede un levara
esta vida si poidera
chorar, cando deseyara
e morrer, cando quixera!

(CALDERON)

Sendo a vida com'a frore
que si co' Sole amañece
tamén morre cand' o Sole.

SAÚDE

(SOR XUANA INES D'A CRUZ)

A saude estima o sano
pro mais s' é qu' estivo enfermo
si o que ve ben, quere a vista;
millor a quêr quen foy cego.

(CAMPOAMOR)

O tempo á vida fay boa,
tan só a min me torce á cara;
si triste estou, enton para;
si estou contente, enton voa.

M. A. PRINCEPE

Con sasenta minutos
a hora resurta,
que unhas veces é longa
y-outras e curta;
quen o non crea
teña un día de ditas
y-outro de penas.

(XORXE MANRIQUE)

Desperte a y-alma dormida,
afince os ollos de sorte
que contempre
como vay fuxindo a vida,
como se aveciña á morte,
perto sempre;
que axiña voa o pracer,
como logo relembrado
da delor.
como a noso parescer
calquera tempo pasado
foy millor.

MORTE

(RUFO)

A vida é un longo morrer
y-ó morrer e fin d'a morte;
percura morrer de sorte
qu' escomeces vida a ter.

(CAMPOAMOR)

Pensa con ollos serenos
como e cando has perecer,
pois sendo o mais o morrer
o como e cando é o menos.

ETERNIDADE

(SANTA TRESA DE XESUS)

Aquela vida d'a arriba
é a vida verdadeira,
que mentres qu' esta non queira
me deixar, eu non son viva.

M. D' ACUÑA

Pro ¡non!... tua misión n'está finada
que nin d'ó nada ven nosa saída
nin o punto o morrer ven sél-o nada.
Círcolo a vida y-é; moy mal facemos,

cand' ó querer medila lle asiñamos
un berce y-unha coba por extremos.

(RUIZ D' ALARCON)

Un home tan so meresce
cando é qu' e serio ise nome,
porqu' en rindose, xa un homo
home a min non me paresce.

(D' O MESMO)

Non pode sair verdade
d'un home, foy mintireiro
pol-as contas xa o primeiro
qu' ouvo alá n'a antiguedade.

Mintira é sua maxestade;
mintira sua perfeución;
suas bágoas mintira son,
e suas auciós son mintiras,
o fin, cantos homes miras
viventes mintiras son.

A MULLER

(CERVANTES)

Din qu' é de vidro a muller,
pro millor e non probar
si se pode ou non crebar
que todo poidera ser,
y-é mais fácele o crebarse
e non é cordo poñerse

n'o caso de desfacerse
o que non pode soldarse.

(RUIZ D' ALARCON)

¿Qu' é o que sempre condenamos
n'as mulleres? E por ser
d' incostante parescer?
Somos n'ós que as ensinamos.

(CALDERON)

S' admirarme fora
d'algo n'o mundo, había ser agora
d'a muller. Cando lía
n'os meus libros cheguéi a ver un dia
que, antre o que a Dios maor estudeo debe
vése o home por ser un mundo breve:
pro agora xa creo
é a muller por ser un breve ceo
de mais feitizo encerra
qu' o home, canto vai de ceo á terra.

(SOR XUANA INES D' A CRUZ)

Homes nescios que acusades
á muller tan sin razón,
sin ver sodes a ocasión
d'o mesmo de que a culpades.

Si en loita tan desigual
percurades seu desden
¿como querêis que obren ben
si as tentades so pr'o mal?

.....
¿Queredes con ánsia necia
atopar n'ela quizaís,

o corticala, unha Tháis;
donos xá, unha Lucrecia?

¿Que humor pode ser mais raro
qu' o que falto de consello
il mesmo lixa o espello
e dóise de o non ver craro?

Co' favor e co' desden
tendes condicion igual,
con queixas si tratan mal,
con bulras si queren ben.

.....

Sempre tan necios andades
con tan destinto univel;
si unha culpades de cruél
de facele outra culpades.

E... ¿como é que ha estar temprada
a que o voso amor pretende?
si non quere... ¡tanto ofende!
si é fácele... ¡tanto enfada!

.....

Dan vosas amantes loas
a suas libertades áas,
despois de facelas máas
queredes topalas boas.

¿Quen culpa maór ten tido
cando unha pasión é errada,
a que cai xa de pregada
ou quen prega de caído?

¿E quen é mais de culpar
anque calquera mal faga,
¿a qué peca pol-a paga
ou quen paga por pecar?

Pois, ¿porqué vos espantades
d' esa culpa que vos tendes?
Querelas cal as facendes
ou
facelas cal as buscades.

MATRIMONIO

(CALDERON)

N' está ben que que unha mu ler
porqu' en bon berce nasceu
case con quen nunca veu.

(D'O MESMO)

Muller que ha dé selo miña
mentras viva iste cristiano
que decote eiqui conmigo
ha partir o leito e caldo,
¿hám' a pr'curar pr'a min
o gusto d'os meus vasalos,
meus deudosos ou amigos
á parte comigo entrando,
primeiro sua comenencia
qu'o meu querer, arrichado
á morrer aborrecendo
o qu' éi de vivir amando!

¿Qué fay que sexa fermosa
si sempre xuntas n' hachamos
fermosura con limpeza
unha e cen veces probando,

que non logra a fermosura
aquele non sey qué d'o garbo?

Ñudo ó matrimonio chaman;
non quero que alleo tauto
lle dea o ñudo; éi ser sóilo
quen ha saber cando o fago
medir ben co' sofrimento
s' apreta ou n' apreta o lazo,
porqu' eso d'a fermosura,
pompa, esprendor. lostre e fausto
quédase en farrapos todo,
e sóilo cheiga os meus brazos
o pracer con que con ela
a mitá d'o gozo parto...

—
Muller á meu xeito quero;
seu dote ha de ser meu agrado;
quen se vende n' outra forma.
non e marido qu' e escravo

—
(L. F. DE MORATIN)

Non precisa
máis cordás, nin máis venenos
quén se casóu os setenta
con rapaza d' ollos negros.

ESPOSOS

—
(CASTILLEXO)

Cando Dios o fixo todo
y-ó home formó u primeiro

xa sabedes, d' un lameiro
pr' o facer, sacóu o llodo;
mais con Eva deixou prova
debemos mirar por ela.
o sacala d'a costela
por obra sutil e nova;
e mandou
que o home que así criou,
Pay e Nay il desfeitase,
e que á muller se axuntase
que por parexa lle dou
singular
pr'a facerlla ben coidar
como á mesma sua presóa
por espello e por coróa
n'o que se ten que mirar.

—
(LOPE DE VEGA)

Que veña un home pr'a casa
cando ven ó mundo o día,
que o governe a tantesía
por libértá de home pasa
(¿quén lle pode poñer tasa?)

Pero aquíl que con desprecio,
trate a unha muller de precio
de qu' he casado esquecido,
ou se quere ver perdido
ou ten il moito de necio.

O Duque quizais a sér
d'os que teñen a opinión
qu' en collendo a posesión,
queren n'a sua casa ter

como unha xoya a muller
pr'a adorno seu, lostre e gala
silla ou escritorio en sala;
y-a cousa así n' está bèn
que a que marido bon ten
nunca se fay muller mala

A muller d' honesto trato
ven a casa a ser muller
que non ha de vir pr'a ser
silla, escritorio ou retrato,

Basta que sexa o home ingrato
sin ser a mais descortés;
y-é millor que darlle fogo
a algún pensamento estrano,
non dar ocasión o dano
pr'a têr que choralo logo

—
(D'O MESMO)

A muller que ha selo miña
gardada ha estar n' unha caixa,
com' o vermeño d'a seda
hastra ser pombiña branca.

—
(FRAY GRABIEL TELLEZ)

E nunca entenda de ti
que d'o seu amor non fias,
pois vendo que desconfias,
todo che ha facer así.

Co teu mesmo sêr a iguala,
mimã, sirvea, regâla
os celos non ch'os perdôa,

ningunha muller ch'é boa
si vé que a teñen por mala.

FOGÁR É FAMILIA

(RIOJA)

Probe d' aquíl que fuxe e se dilata
por cantas terras hay e cantos mares
cubizando soilo o ouro e mail' a prata.

Un curruncho me chega n'o fogár
un libro, un bon amigo e un sono curto,
que non crebanten deudas nin pesar.

(FRAY GRABIEL TELLEZ)

Casa sin Pai nin Esposo
é cal cárcere qu' está
sin carceleiro celoso.

PÁIS E FILLOS

(CALDERON)

Aldaxes d' un Pái que carga
sempre á conta sua o ceo,

(D' O MESMO)

Cando un Pai a un fillo chega
a poñerlle a mau, por eso
non deixa de terlle amor,
antes ll'o amosra maôr,
que por que o quër con esceso
é porqué lle bate só,
facendo d'o dor regalo,

porque seu fillo foy malo;
pro non porqu' il non sea bó.

CRIADOS

(OÑA)

O servo non ha de ser sempre aldraxado
como fan os que cal un trapo pono,
pois tamén se revolve contr' o dono
un animal domésteco apurado.

Quen pasóu a noite enteira trasnoitado
queda logo caíndose c'o sono;
conven o fin en todo tanto o orde
que a mesma bondá e mala con desorde.

(FRAY GRABIEL TELLEZ)

¡Qué n' un láido criado,
tope en miña aversidade
¡ceos! a fidelidade
que non teño inda topado!

En tal parte, ¿tal tesouro?
¿Tal amor? ¿Ley tan estrana?
Pro sí; que n' unha montana,
non n'a Corte, nasce o ouro.

(RUIZ D' ALARCON)

Teñen os probes criados
a fama d' interesados
de pouco peso e valer.
¡Pese a quen o pense! Andamos

co' a cabeza eiquí os serventes?
¿Teñen as a'mas difrentes
en especie os nosos amos?
Mil criados, ¿non tã sido
nóbres coma seus señores?

Ser cativos ou maores,
o servir ou ser servido,
en mais ou menos riqueza
ha estãr sin dúbida algunha,
y-é difrencia de fortuna
que non he de natureza.

PATRIA

(CALDERON)

¡Qué alegre cousa ha de ser
despois de que un chora fora
a Patria, volvela ver!

(MORATIN)

¡Ouh! Gran romano!
¡Fillo fiel d'a tua Patria! O soberano
que gran Pai é d'cs Dioses celestiãs
déche trunfos o teu deseyo iguãs;
pois tenos teu enxemplo xa ensinado,
que anque reine n'o peito namorado
d'a fermosa consorte, regalada
o tenro afeuto, doce e verdadeiro,
o santo amor d'a Patria é o amor primeiro!

(XUSE M.ª GUTIERREZ)

A Patria e o amor, o entusiasmo, a agroria,
alento a Patria e d'a humanidá;
a constante visión é d'a memoria;
o sono éla é d'a noite e d'a mañá

NACIÓN

(FRAY GRABIEL TELLEZ)

Que n'os mais d'os seus prenóstecos
o povo h'á sair profeta

REY

(D.^e O MESMO)

O Rey que os axes pe-lúa
feitos a sua Maxestade,
falta a si mesmo, pois costa,
tanto de xusticia o cetro
canto de misericordia.
y-estas têm que ser iguás
faltando unha si outra sobra.

(ULLOA PEREIRA)

As fadigas costumados os Réis xustos
hastra o nome han de ñorar que têm os gusto.

VASALOS

(FRAY GRABIEL TELLEZ)

Teñen por ñorma os vasalos
d' asomellarse o seu rey

n'as costumes e n'a ley,
si da en armas y-en cabalos
soldados e cabaleiros
son o saibo y-ó ñorante;
namorados si é amante;
si cubiza lisonxeiros.

Din que aló en Indias hay xente,
que porque un cacique viron
sin un dente, todos diron
en tirarse axiña un dente.

XUSTICIA

(D' O MESMO)

Mal a xusticia procura
quen n'os seus preitos ñora,
que muller preiteadora
empárase, en hermusura;
por si en min velo quixeres,
mais efeuto vin facer
sempre o seu bon parescer,
que os mais saibos paresceres.

(CALDERON)

Xuez que foy delincoente
perdoa moy facilmente.

AMOR

(LOPE DE VEGA)

Amor que perde ó honor
miramiento, e vil deseyo,

e sendo apetito feyo
non pode chamarse amor.
Amor fúndas' en querer
o que quêr quen se dereya
que amor que casto non seya,
nin é amor, nin pode ser.

(CALDERON)

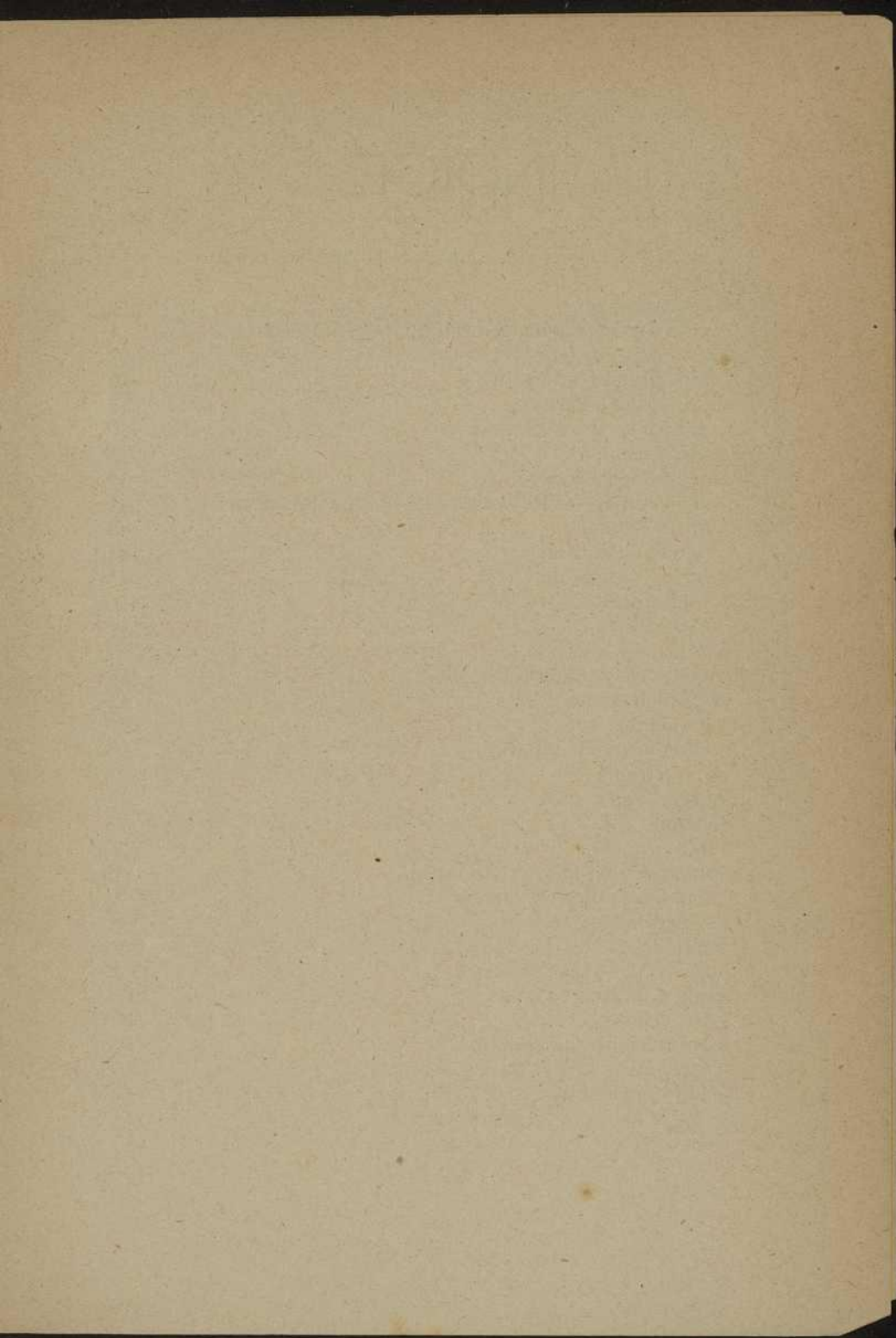
Sáibo ha de ser o amor gardando a fama
d'a presoa qu' estima hermosa e grave,
porque non sabe amar quen soílo ama
o corpo, si é que a y-alma amar non sabe.

Sóilo ha ser il tamén; sóilo unha dama
ha de coidar en cécere soave;
que un escravo non serve á dous señores
nin collen n' unha y'alma dous amores.

Soliceto il a ser non procurando
ocasiós d' alcontrar pracer samente,
si non as d'o delor, demostrando
que o gusto estima y-os pesares sente.

Sacreto o fin, pois ha de calar cando
algún favor ou auto algún intente
y-así será amor, sendo prefeto
sáibo, sóilo, soliciteto e sacreto.

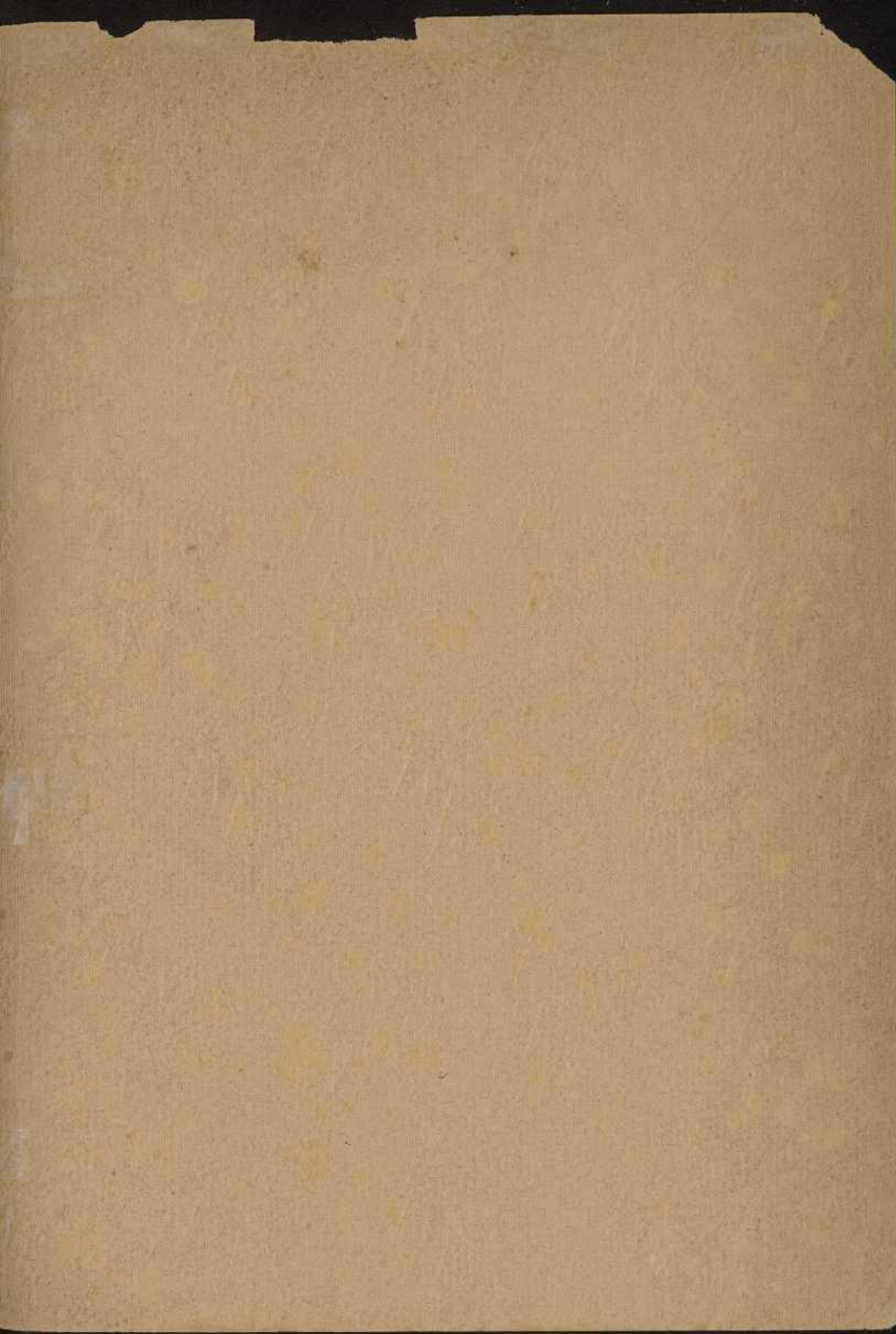
INDICE

	Pág.
Cendras d'os Páis amados, qu'eu relembrei con pranto . . .	5
Impenitente	6
Melióribus annis	11
A miña sobriña e afillada Clotilde Román Méndez . . .	15
Amores tan puros.	17
A festa d'o San Trocado.	19
Sunt Lacrymæ Rerum	27
No Convento d' os Frades	30
Saudades.	35
O meu primeiro amore.	40
CATRO FAULAS.—O Rato d'a vila y-o Rato d'os campos . .	41
O lobo y-o año.	43
O carballo y-o rosal	45
O burro y-o cán de Lás.	48
A unha fror.	50
A pregaría	51
Dubidas	54
Brisas doces e lixeiras	55
As párolíñas co'a Lua	57
Carta aberta.	60
A Alfredo Nan de Allariz	63
Car' o feirón	64
Consello van	71
¡Sabeliña!	73
O millor poeta	76
¡Com' a terriña xa non vin outra!	79
Andan falas antre as xentes.	85
O solteirón	89
Un brindis.	93
Outro brindis	97
Diante a unha coba	100
Antre vellos.	101
Quén o ver por un camiño	103
¡A qu' irán?	105
Dende Celda-nova.	108
Versos d' os Poetas crásicos castelans.	111

FE DE ERRATAS

Pág.	DICE	DEBE DECIR
13	¡Non dou co' iles! soa esperencia	¡Non dou co' iles! só a esperencia
25	O virar un d'âs cabezas	O virar ind' âs cabezas
53	E... ¿quén nos dice esa lús	E... ¿quen nos diu esa lús
68	Berrándolle ¡aus! media volta	Berrándolle ¡aus! media volta
74	Que corpo e y-alma me queiman	Que corpo e y-alma me queima
76	A esta máxica bebida uxe	A esta máxica bebida
82	Tan gregadiñas	Tan fregadiñas
83	N'o aire foron	N'o aire foran
85	Y-endiferente	Y' endifrente

REAL A
GA
A C

2

Bibli

ACAD
ALEG
CORU

6

otec